62615
2.

SLOVENSKE VEČERNICE

za

poduk in kratek čas.

Izdala

družba sv. Mohora.

Drugi zvezek.

Drugi natis.

Z dovoljenjem visokočast. Kerškega knezoškofijstva.

V Celovcu 1861.

Natisnil Janez Leon.

62615

D. (J. U.)

Inv. št. 0300188 14

1.

Cerkvica na griču.

(Svobodno poleg nemškega izvirnika.)

Ksenofon je bil mož žlahtnega rodú in je opravljal visoko službo pri cesarju v Carigradu. Njegovi ženi je bilo ime Marija. Bila sta pobožna zakonska, in Bog jima je dal dva sina. Staršemu sta dala ime Janez, mlajšemu pa Arkadij. Redila sta svoja otroka dobro po šegi žlahtnikov. Skerbno ju je napeljevala pobožna mati na sleherno čednost in pobožno življenje. Ko sta odrasla otroka, sklenila sta mož in žena poslati ju v deželo Fenicijo, da bi se tam učila pravdoslovja in kdaj postala pripravna za službo v domovini. Približal se je dan odhodnje. Ladija je stala že pripravljena, da bi odrinila od kraja. Oče in mati spremita sina do ladije. Ksenofon reče: Blagoslov Gospodov spremljaj vaju povsod; nikoli naj vaju ne zapusti božja milost! Solza se mu uterne pri teh besedah in zaleskeče v očeh sivega očeta, trese se po vsem životu, njegova žena ne more ne besede govoriti, samo ihtí se in zdiha. Še enkrat pritisne vsakega sina na serce tako, ka-

kor da bi ji bilo se za vekomaj od nju ločiti. Na zadnje vendar dobí besede in reče „z Bogom“. In „z Bogom“ se je razlegalo sinoma globoko v sercih. Sinova od žalosti ne moreta besedice odgovoriti. Molcé gresta na ladijo, in ladija rine od kraja. Oče in mati sta stala še dolgo na bregu kraj morja in sta gledala za sinoma in sinova sta gledala z ladije nazaj po očetu in materi na zemljo, ki se je zmiraj dalje odmikala, dokler ni zginila na široki planjavi neizmernega morja. Kedar sta zgubila suho zemljo izpred oči, gledala sta sina globoko v misli zagreznjena v morje, kako se igrajo vali z valovi. Iz sinje vode je lesketala podoba jutranjega solnca kakor razdrobljeno srebro. Jutro je bilo neizreceno lepo in krasno. To jima je vlivalo v dušo upanje in razganjalo žalostne mracne misli. Zacneta se pogovarjati in z mladencjo živostjo sta si popisovala prihodnost, katera ju caka, in slavo, v kateri bosta sijala cez malo let na carskem dvoru in se poganjala za blagor svoje domovine. Ali človek obraca, Bog oberne. Ni še stalo solnce na poldnu, kar se privlecejo sivi černi oblaki in pogernejo nebo; viharji zacnejo neznano tuliti, blisk za bliskom šviga iz tmine gostih oblakov in ladija je plesala po razdraženih valovih. Hujša, vedno hujša je prihajala nevihta, smertna groza je vsivala bledobo vsakemu na lica. „Jomnasta, jomnasta!“ zavpije kormilnik, „zgubljeni smo, ni ga več rešenja.“ Objokana objameta se še enkrat Janez in

Arkadij. „Bog bodi z vami, zapuščeni stariši!“ še zdihneta, ozreta se proti nebu in ladija se pogrezne: potopi se v morsko globočino. Hitro kakor blisk zgrabi Janez desko in se izroči v roke božji previdnosti. Ženó ga valovi dalje in dalje in plusnejo ga na večer na pol mertvega na suho, na Feniško zemljo. „O Bog, kje pa sem?“ zdihne, ko se z novega zavé. „O kakšna je bila ta smertna noč, iz ktere sem se zdaj prebudil! Že so me vsega prešinile strahote večnosti, že sem stal pred strašnimi njenimi durmi, pred durmi vecnosti, ki so tebe, ljubi brat, že zaperle, od kterih je pa mene božja milost nazaj poklicala. Tako mine slava tega sveta!“ Ves zamišljen gre dalje in hodi ob pustem bregu gor in doli, potem pa poklekne in moli živo in iz celega serca. Zdaj priplava polna luna, in razsvetlí na vse strani gozdnato okolico. Kar zaleskece z višave v sreberni luci mali turnicek neke cerkvice v sredi gozda, in miloglasno zapoje zvon, ki klice pobožne ocete v pušcavi na prepevanje svetih psalmov. Kakor klic iz drugega sveta doní to Janezu na ušesa; čudne misli se mu zbujajo v sercu, groza vecnosti prešinja mu kosti. „Gospod“, zaklice, „slušal bom tvoj klic. Vidil sem popolnoma necimernost tega sveta pred smertnimi durmi, popolnoma bodi posvečeno moje novo življenje zvelicanju moje duše.“ In angelj Gospodov je vodil njegove stopinje, šel je za zvonjenjem in lej, sreca ga starcek, ki mu krijejo redki lasci sivo glavo in ki mu je častit-

ljivost brati na licu. Ta popraša Janeza: „Kaj pa je vas tako pozno v puščavo pripeljalo?“ — „Res pozno, častitljivi oče!“ odgovori mladeneč, „ali zato pa tudi hočem za vekomaj ostati v puščavi, kajti usmilil se me je Gospod, in zato mu bom prepeval čast in slavo vse svoje žive dni.“ Popraša ga zdaj stari mnih: Kdo pa ste vi? Odgovori mladeneč: „Popotnik, ki me je vihar zanesel v zavetje zveličanja, pa vas prosim v imenu Tistega, ki je na križu umerl, da me vzamete med svoje učence.“ Dolgo časa gleda pobožni opat z mirnim očesom mladenča. Temu pa se je koj po govorici poznalo, da so mu besede resna volja in da ima ponižno serce. Prepriča se tega sivi opat, pa ga vzame med občino pobožnih bratov. Spoznal je, da čuje nad njim božja roka.

Ali tudi nad njegovim bratom je čula božja roka. Tudi Arkadija so bili pograbili valovi, ali dali so ga nazaj na zapoved Tistega, ki ukazuje morju in vetrovom. Tudi Arkadija je zagnalo morje na suho, in ko se je zavedel, zavpil je tudi on iz ravno tistega nagiba, ki je obernil serce njegovega brata: „Poklical si me nazaj, o Gospod, od duri večnosti, in zato te bom hvalil vekomaj. Obudil si me na novo življenje, in moji dnevi ne bodo več sužni nečimernemu svetu. O brat, ljubi moj brat! oh, nikoli več ne bom vidil tvojega obličja; že stojiš pred prestolom večnega sodnika. Malo malo in tudi jaz bi bil stopil skozi duri večnosti; o to je strašna grozna misel!“ Zagrezne se v resnobne misli, pade

na kolena in daruje Gospodu novo življenje v živi molitvi in terdnem obetanju. Potem se vzdigne, gre in hodi od kraja do kraja po puščavah Palestinskih in išče mesta, kjer bi mogel posvečevati svoje življenje popolnoma Bogu in vecnosti. Hodi, hodi in pride po dolgem romanju na pobrežje Feniško. Bil je truden, pa počiva. Bilo je proti večeru, solnce je ravno zahajalo in zlatilo s svojimi žarki bližnjo in daljno okolico. Kar mu zablisne v oči iz srede gozda na griču turniček male cerkvice, in zvon zapoje, ki kliče pobožne brate v puščavi na prepevanje svetih psalmov. Čudno, prečudno mu odmeva zvonenje v sercu, začuti, da mu je tukaj konec romanja. Vzdigne se in gre na sveti grič. Popraša po opatu in lej, pride starček, ki mu krijejo redki sivi lasci častitljivo glavo. On ga popraša: „Kaj vas je pripeljalo v to puščavo?“ Mladeneč odgovori: „Pobožni oče, popotnik sem, ki me je zanesel vihar na tuje. Imel sem brata, ali njega so mi pogoltnili morski valovi; mene pa je ohranila božja milost, ter me obudila na novo življenje, ki ne bode za naprej služilo nečimernemu svetu. Prosim vas v imenu Tistega, ki je na križu umerl, vzemite me med svoje učence. „Starček sklene roki, oči povzdigne proti nebu in reče: „Utolaži se, sin moj Arkadij! in hvali Gospoda, ker on je storil čudne dela. Mladeneč se grozno začudi, češ, od kod vé opat, kako mi je ime. Molčé in poln božje groze gre za starčkom. On mu odkaže samotno stanovanje v puščavi, pa ga

začne podučevati kakor druge puščavnike in navajati na čednost in pobožno življenje. Ali da ne bi nič posvetnega kalilo to, kar je svetega, noče mu razodeti sivček skrivnosti, ki je bila samo njemu znana, zato da bi popolna bila daritev, katero je darovalo dvoje mladih serc Večnemu sebi na zveličanje.

Tako sta bila brata blizo vkupej in nista vedila, pa zato molila eden za drugega za izveličanje duše. Med tem so pa stariši živeli neprenehoma v strahu in skerbi, ker niso dobili nobenega glasú od ljubih sinov, čeravno so marljivo popraševali in ljudi izvedat pošiljali. Poslali so še enkrat naj zvestejšega služabnika v Fenicijo, da bi skerbno pozvedal, kako se je zgodilo s sinoma. Verne se tudi on in prinese žalostno oznanilo, da se je potopila ladija, na kteri sta se Janez in Arkadij odpeljala, in da se nobeden, kar jih je bilo na ladiji, smerti ni otél. Žalovala sta Ksenofon in Marija po sinovih, ali vdala sta se v božjo voljo, rekoc: Bog, ti si ju dal, ti si ju vzel, češceno bodi tvoje ime, o Gospod! Tolažila sta eden drugega z molitvijo in postom, in njih molitev je segla pred prestol nebeškega kralja. Lej, ko sta neko noc dolgo v molitvi čula, sklenejo se jima na zadnje trudne oči in Bog jima pošlje čudne sanje, obema ravno tiste. Sanjalo se jima je, da sta hodila dalec na tujem po gosti tmini, ali tmina je zacela polahkoma odhajati, prihajalo je zmirom bolj in bolj svetlo.

Zdaj pogledata in vidita v sredi Jeruzalema prestol Gospodov, od kterega je svetloba izvirala, na straném prestola pa v prazni obleki s palmami v rokah svoja sinova, vsa v rajski svetlobi. Ko se zbudita, čudita se, da sta imela oba enake sanje. To sta imela za znamenje božje, pa sta se napravila na pot na romanje v sveto mesto. Tiha otožnost se ju je lotila, ko sta stopila na sveto mesto zveličanja; pobožne solze sta točila na grobu posrednikovem; ali nista dobila, kar bi bila rada, nista ga slišala glasa od ljubljenih sinov. Vdana v božjo voljo romala sta dalje in obiskovala pobožne puščavnike in samotarce ob potoku Jordanu, ter jim delila bogate darove. Neki dan, ko tako hodita po jutrovih deželah, zabliska se jima turniček male cerkvice, zaslišita da poje zvon, ki je vabil pobožne brate v puščavi prepevat svete psalme. Glasovi zvona ju prešinejo tako čudno, tako milo, da nista mogla nič drugega, kakor iti na sveti grič Boga molit. Sreča ju na poti prijazen starček; redki lasci so mu krili sivo glavo, do pasa mu je visela brada in častitljivost mu je oblivala lice. Nagovori ju in reče: „Od kod pa vidva, pobožna romarja? Kaj je vaju pripeljalo v to puščavo?“ Zdaj začneta pripovedovati Ksenofon in njegova žena, da sta imela dva sina, ki sta ju poslala v Fenicijo učit se pravdoslovja, da je pa vstal na morju grozen vihar, ki je ladijo potopil in sinova v vodo zagrebel; da jima je pa Bog poslal čudne sanje, v kterih sta vidila sinova v nebeški

gloriji stati pred Gospodovim prestolom v svetem mestu Jeruzalemskem: da sta se na to napravila na pot in prišla v Jeruzalem, ali nista našla, česar sta iskala, pa sta dalje šla in zdaj se vracata domu in na poti obiskujeta pobožne brate po puščavi, ter se priporočata njihovim molitvam. Ko je slišal te besede pobožni starcek, sklene roki, povzdigne oči proti nebu in reče prijazno: „Ksenofon in Marija, potolažita se, ni ne zastonj vajna molitev in vajni milodarovi. Hvalita Gospoda, ker on je storil čudne dela. Vidila bota svoja sinova, toda popred koncajta romanje k služabnikom božjim, potem pa se vernita nazaj na to mesto, da vama oznanim, kar bi rada vedila.“ Zlo sta se začudila, ko sta slišala take besede, češ, od kod pač vedó v ti puščavi, da jima je tako ime, in polna groze Gospodove poklekneta, da bi prejela blagoslov od pobožnega opata. Potem sta romala dalje in ko sta obiskala vse puščavnike, vernila sta se nazaj k cerkvici.

Ko ju zagleda pobožni opat, pozdravi ju rekoč: „Odpočijta si nekoliko in bodita za danes s tem zadovoljna, kar nam podaja ta puščava. Čakajta do obeda, mene kličejo opravki do tistih mal. To reče in odide. Njima pa je čudno tripalo serce, ko sta čakala. Puščava je bila tako tuja, pa se jima je vendar nekako tako domača zdela. Težko sta pričakovala ure obeda. Opat pa je poklical dva puščavnika rekoč: „Sina moja, dva gosta visokega stanú sta dala naši občini obilne darove. Danes bota pri

nas prebila in z nami obedovala. Vaju sem izvolil, da se bomo ž njima vkup gostili, ali bodita danes posebno cednega vedenja in berzdajta oci, da ne pogledata gostéma v obraz. Po sveti pokoršcini vama velevam, da ne smeta besedice govoriti, naj se vama gibajo v sercu kakoršnji koli obcutki, dokler ne namignem.“ Na to se priklonita mniha in gresta z opatom k obedu. Obedvati so zaceli molcé, toda Marija ni mogla dolgo molcati, pa je rekla opatu: „Kako dolgo nama bote, pobožni oče, še zaderževali radostno vest? O ko bi vedili, kako mucen nama je vsak trenutek cakanja, gotovo bi dalje ne molcali in nam povedali od sinov.“ Kakor blisk prešinejo te besede oba mniha, ali spomnivši se svete pokoršcine, odganjala sta serčne cute, kaker da bi bile skušnjave. To znotranje serčno bojevanje ni ušlo očém starega opata, zato pa reče: „Ali nisem rekel, da hvalita Gospoda, ki je storil cudne dela.“ Na to namigne staršemu mnihu, da govori in reče mu: „Govori, sin moj, ter oznani cuda Gospodove. Povej, kako si prišel na to sveto mesto?“ Mnih zacne govoriti in reče: „Vozil sem se z ljubim bratom iz Carigrada v Fenicijo, ali vihar nastane in zakoplje v morje mojega brata, meni pa je dal Gospod novo življenje, ki — — —.

Vsem so jele pri teh besedah serca glasneje tripati. Ksenofon in Marija sta bila kakor odrevenela in gledala sta mniha v obraz, da bi spoznala v njem ljubega sina, Arkadija je pa oblijala cez in cez

rudečica. Zdaj opat namigne v drugo, ves vesel skoči Arkadij in objame brata, rekoč: „O vsegamogočni Bog, ti moj brat!“ — V neizrečenem veselju se vzdigneta zdaj Ksenofon in Marija in skočita k sinom. Njih radost je bila enaka veselju zveličanih, ki so na svetu vkupaj bili in se najdejo tamkaj v božjem mestu. Še veče notranje veselje pa je obdajalo pobožnega opata, ko je gledal to veselo zvidenje sinov in starišev. Vsi so se vzdignili in hvalili Gospoda, čigar pota so čudne in čigar milost je brezkončna. Prešinjena od svete radosti in ginjena od pobožnosti sinov, skleneta tudi Ksenofon in Marija ravnati se po njih izgledu. Prodala sta vse svoje bogato imetje in vse porazdelila med uboge, pa sta zapustila svet za vselej in služila Gospodu po raznih samostanih v veliki svetosti do srečne smerti, in cerkev še dan današnji obhaja njun spomin in ju šteje med svetnike.

2.

Smert Ludovika XVI., kralja francoskega.

Po smerti Ludovika XV. postane njegov vnuk *Ludovik XVI. 10. maja 1774. leta kralj Francoski.* Oženjen je bil z avstrijansko nadvojvodinjo Marijo Antonijo. Bil je pošten človek in naj boljši izmed

vseh princov svojega rodú. Htel je na Francoskem poboljšati to, kar so njegovi predniki vedoč ali ne vedoč, hoteč ali ne hoteč slabega storili. Ali te poprave so bile nekterim velikašem zoperne; zato so pa šuntali in podpihovali ljudstvo proti kralju. Tacas so se bili spuntali severni Amerikanci zoper Angleže in so hteli sami svoji postati. Napravili so tudi francoskega kralja Ludovika, da je šel Amerikancom na pomoč. To pa je francoski deželi zavdalo mnogo stroška in navleklo spet mnogo dolgov med tem, ko je komaj magala toliko denarja vkup spraviti, da bi za prejšne stare dolgove obresti placevala. Zraven tega so se pa še tisti Francozi, ki so se za Amerikance vojskovali, navzeli čudnih amerikanskih svobodnih misli, ki so se prijele zlasti novejših dvorskih plemičev ali žlahtnikov. Ti so hteli, da se taka svoboda tudi na Francoskem udomači, to pa naj več zato, da bi zabavljali in kljubovali starišim plemenitašem, ker ti so bili zato, da vse pri starem ostane. Nezadovoljnim se tudi pridruži nemirni vojvoda Orleanski. Da bi se deržavni dohodki poravnali, svetuje minister Nekar kralju, da pokliče narodni zbor. Zbor se je sošel 5. maja 1789. leta, pa je začel vse po svoje ravnati. Leta 1792, 21. junija je vidil Ludovik, da je v nevarnosti, pa je zato pobegnil iz Pariza. Toda vjeli so ga in spet nazaj pripeljali, ter ga primorali, da je poterdil vse, kar je zbor sklenil. Ali tisti, ki so vlekli z vojvodom Orleanskim, niso bili s tem zado-

voljni, hteli so kralja pahniti z vladarskega prestola. Prignali so tako daleč, da je bilo kraljestvo odpravljeno, da je vladal narodni zbor. Vso oblast pa sta imela v pestéh grozni Marat in še grozniši Robespierre, ki sta bila čisto brez človeškega serca. Vedla sta se tako grozovito, da poštenemu človeku ni bilo več prestati na Francoskem. Ludovik je bil popolnoma v oblasti grozovitnežev. Zaperli so ga in pustili so mu samo v tolažbo, da je smela njegova družina pri njem v ječi biti. Ali še ta tolažba ni bila čista, še to so mu kalili, ker so mu dali za stražo mnogo oficirjev in vradnikov, ki so bili noč in dan blizo njega, ki so se med njega in njegove rivali, še clo tiste redke krati, ko mu je bilo dovoljeno na čisto sapo na dvorišče iti, in ki mu tudi po noči niso dali mira, bojé se, da bi jim ne ušel. Tožili so ga, da je izdajavec naroda, ker je zapravljal zaklade domovine, ker je stregel po svobodi francoske dežele in druge vladarje klical na vojsko proti Francozom, in še več drugega. Kralj se je zagovarjal po vsi svoji moči, ali zastonj je terdil, da on tega ni kriv, česar ga dolžé; zastonj je dokazovalo celo več njegovih sovražnikov, da ni on, da so le njegovi ministri krivi, da je dežela tako obožala, in da Ludovik ni nikakor kriv tega, da so tuji vladarji Francoze z vojsko napadli. Vse ni nič pomagalo. Kriv je moral biti kralj, ker so oni tako hteli. Izročili so ga sodbi. Trije možje so ga zagovarjali, ali teh ni htel nobeden poslušati.

Kervoželjni so na vse preterge gnali, naj se pred ko se dá obsodi. Bilo jih je 721, ki so ga obsojevali. Vsak je svoje mnenje, svojo obsodbo izrekel in 400 jih je izreklo, da mora umreti, drugih 321 pa, da se zapre in prežene iz dežele. Še so se v drugo zbrali in sodili, in 26 sodnikov je bilo več za smert kakor pa za ječo in pregnanje. Drugo jutro mu prinese obsodbo minister Garat, bere mu jo in pri besedah: „Narodni zbor je sklenil, da je Ludovik Kapet, zadnji kralj Francoski, kriv zarote proti svobodi naroda in hudobnega napada deržavne varnosti“, reče Ludovik z ginjenim glasom: „Tega pa ne, nikoli nisem bil izdajavec, vselej sem imel le dobre namene in želel le to, kar bi bilo za ljudstvo naj boljše.“

Zdaj poprosi, da bi mu dal narodni zbor tri dni odloga, preden ga umorijo; prosi, da bi vzeli od njega uradnike, ki so ga stražili, prosi, da bi njegove družine ne imeli dolgo zaperte, ampak da bi jo kmalo ječe rešili in dali odpeljati na tisti kraj, kamor si želi priti; prosi, da bi mu poslali spovednika Edgewortha. Vse mu je bilo dovoljeno, samo odloga ni dobil. Spovednika mu je straža pripeljala, ali pred je moral iti pred komisarje, potem še le h kralju. Ž njim se je pogovarjal nekoliko časa, dokler je dobil toliko moči, da bi se lahko poslovil s svojo družino. Pripeljejo k njemu v sobo kraljico in dva otroka in njegovo sestro, princezinjo Elizabeto. Kar se je zdaj med njimi godilo, to se ne dá

nikakor popisati, jezik je preslab, da bi mogel izreči, izgovoriti to, kar se le cutiti more. Neizrecene bridkosti in težave so morale obhajati kralja, njega, ki je bil vnuk toliko kraljev; njega, ki je bil rojen za kraljevski prestol; njega, ki ga je narod še pred kratkim tako zlo ljubil, ki je bil pa zdaj kakor kak hudobnež obsojen na smert pod rabeljnovimi rokami. Vendar ni ga zapustila zavednost, bil je miren in pokojen. Toda nesrečna žena se ni mogla zderžati od žalosti, od bridkosti ji je serce pokalo; zgrudila se je in valjala obupovajoča po tleh, tolkla si persi in v dušni bridkosti klicala Boga, da bi se usmilil, da bi se maščeval. Otroka sta se jokala in oklepala očetu okoli nog, in zvesta sestra je zdihala od žalosti. Zdaj vdari ura ločitve in z nova prešine vsakemu serce neizmerna žalost in bolečina. Še enkrat se objamejo, še enkrat, še zadnjikrat se poljubijo in potem se ločijo za vselej. Kralj je gledal molčé dolgo časa pred se na tla, potem pa globoko zdihne in reče potiho: „To so bili strašni trenutki!“

Še eno noč je imel spati na zemlji, in spal je, kakor spijo sami pravični. Zbudil se je ob peti uri. Deržal se je resno, bil pa je vendar le miren in pokojne duše, kakor pravi kristjan. Vera mu je dajala tolažbo, hotel je še prejeti sveto obhajilo. Zato reče spovednik komisarjem, da se pripravi vse, kar je za to potrebno iz kake cerkve; ali komisariji so se bali in obotavljali, bali so se ti hudobneži,

da bi se mu ne dala kaka hostija ostrupljena; toda Ludovik ni bil tako nizkih misli, da bi sam sebi zavdal. Spovednik dovoli, da komisarji sami hostjo oskerbijo; potem bere sveto mašo in podari kralju kruh nebeški. Z veliko pobožnostjo se je obhajal in živel je zdaj že bolj na unem, kakor na tem svetu. Okoli devete ure pride ledeni hudobnež Santerre, general narodne straže, v sobo kralju povedat, da ga ima peljati na morišče. Le še malo minut je bil s spovednikom sam, potem pa reče: „Pripravljen sem“, in šel je mirne duše smerti naproti. Še enkrat priporoči svojo družino komisarjem in hoče se posloviti s spovednikom, ali ta mu reče: „Moje pomoči še ni kraj, spremil vas bodem do zadnjega trenutka.“ Odpeljali so ga zdaj v kočiji na terg Ludovika XIV., kjer so bili na podlagi razbitega kipa mertvaški oder postavili.

Na zlo prostornem tergu je čakala neštevilna množica ljudí. Vsi so nekako groze prešinjeni vpirali oči na mertvaški oder, ali nobenemu ni bilo brati usmiljenja na licu, brala se jim je le zloradost in kervohlepnost. 20.000 národnih stražnikov je stalo oroženih po tergu in kanoni s kertačami nabiti so stali obernjeni proti odru; okoli odra pa je bila postavljena truma konjikov, bi jim je zapovedoval nečloveški Santerre. Kočija s kraljem se je počasi približevala, za njim v drugi kočiji se je peljal njegov spovednik in nekaj oficirjev. Ko se kralj na mesto pripelje in iz kočije stopi, reče: „Tukaj

smo“. Rabelj pristopi, kralj sam mu pomaga, se slačiti. Ozre se še enkrat po ljudstvu, ozre se na kraljevsko palačo svojih prednikov, na svojo lastno palačo, kjer je nekdaj tako srečno kraljeval. Zdaj mu rabelj lase odstriže in mu hoče roke zvezati. Nevoljno se umakne kralj, ali spovednik mu reče: „Ali se naš Zveličar ni dal vezati?“ in kralj voljno poda roke, dá se zvezati in stopi na oder. Stopi na kraj, da bi govoril. Muzika, ki je dozdaj na glasen hrup igrala, potihne, in Ludovik reče: „Francozje, jez po nedolžnem umerjem! odpuščam svojim sovražnikom in želim, da Francoska dežela — —“. „Bobnajte!“ zareži, ko sliši te besede, nečloveški Santérre, ljudstvo ga ne sme poslušati. Bobni zaropočejo, bridkost in začudenje prevzameta kralja tako, da se ne gane. Rabelj ga potegne k gviljotini ali glavosečnici. Ludovik se va-njo položi, sekira pade in loči glavo od trupla. Rabelj jo vzdigne kviško in pokaže ljudstvu, ljudstvo pa v divjem veselju zatuli pri tem pogledu na vse gerlo in pleše kakor obdivjano okoli mertvaškega odra, da je človeka kaj takega že slišati groza.

3.

Prisega Gorotanskega vojvoda.

Vsakdo rad posluša pripovedovati kaj znamenitega iz starih časov, in pripovest ga toliko bolj mika, če je vzeta iz domovine. Mi smo Slovenci in celo Gorotansko vojvodstvo je bilo nekdaj slovensko. Povedal vam bom tedaj nekaj o kamnem prestolu pod Kernškim gradom ali Karnburgom. To pa, kar vam bom povedal, stoji zapisano v starih zgodovinskih bukvah.

Kedar je na Koroškem stari vojvoda umerl, sedel je nek kmet na kametni prestol, ki je stal pod Kernsko cerkvijo; okoli njega pa zunaj ograj se je postavila neštevilna množica ljudstva, ki so čakali novega vojvoda. Ta le pa se je oblekel v borno sivo suknjo z erdečim pasom, ki je od njega visela velika lovska torba. V torbi pa je imel sira, kruha imel privezan lovski rog, obut je bil v punčohe z erdečimi vožami, pokrit pa s sivim kmečkim klobukom s sivim panteljcom. V sivem plašču ogernjen se je bližal s pastirsko palico v rokah kamnemu prestolu. Vodila sta ga dva deželska gospoda. Njemu na strani sta koračila čern bik in medla kljusa, za njim pa so sred zastav jezdili plemiči ali žlahtniki in vsi vitezi po smanje (prazno) oblečeni in lepo nakinčeni, in pred njim sred dveh manjših zastavic Goriški grof.

Ko je truma h kamnu prišla in je kmet vojvoda zagledal, poprašal je na glas: Kdo pa je ta, ki tako veličastno semkaj stopa? Na to mu je množica odgovorila: To je naš vojvoda, knez dežele. Kmet je z novega prašal: Ali bo pravičen sodnik, ali za deželo skerben oče, ali je svobodnega rodú in vreden te časti; ali ima sveto vero, ali jo brani in razširja, ali brani pravico udov in sirot? Množica je na to odgovorila in vse poterdila. Kmet pa je na dalje prašal in rekel: Če je tò tako, pa prašam, kakšne pravice pa mi bo dal, da mu prepustim ta prestol? Na to mu je odgovoril goriški grof: Kupil ga bo od mene za šestdeset beličev, ta bik in ta kljusa sta pa tvoja, kakor tudi obleka knezova in ti ne boš plačeval nikomur nobenega davka in nobene desetine. Zdaj je kmet vojvoda malo po licu udaril in mu rekel, naj bode pravičen, je zapustil sedež, in vzel bika in kljuso. Vojvoda pa je sedel na kamen, mahnil z golim mečem na vse štiri strani sveta in obljubil ljudstvu, da bo pravičen v vseh stvaréh. Zato da bi pokazal, da je zmeren in ponižen, spil je na to iz svojega klobuka požirek vodè.

Ko so je to zgodilo, vzdignila se je truma in šla na bližnji hrib proti cerkvi sv. Petra, kjer se je brala sveta maša in pela pesem „Te Deum laudamus“. Zdaj je slekel vojvoda kmečko obleko in oblekel knežko; potem so začeli gospoda veliko pojedino. Po pojedini je šel vojvoda na kraj hriba, kjer je bil drug sedež pripravljen. Na njega je sedel in proti

sončnemu vzhodu je z odkrito glavó in s povzdignjenimi persti prisegel, da bo branil pravice in svobodo dežele. Potem mu je priseglo vse ljudstvo pokornost in on je razdeljeval najeme (lêna) svoje in na drugi strani sedeža grof Goriški, ker je bil naslednik Gorotanskega vojvoda.

Kako se je pa pričela ta navada? Pravijo takole:

Gorotanski vojvoda Ingo, ki si je pridobil po smerti Parskega vojvoda Tasila veliko slave v vojski, se je posebno trudil, krščansko vero razširiti in ljudi od sirovosti in divjačnosti odverniti. V tem ga je naj bolje podpiral Solnograški škof, in ljudje na Gorotanskem so radi poslušali sveti uk; samo žlahtnikom ni bil nič kaj po volji, ker so bili preošabni in so radi spašno in razujzdano živeli. Ali Ingo si je eno zmislil, pa jih je na pravo pot pripeljal. Napravil je veliko pojedino, pa je povabil v gostje žlahtnike in kmete. Ko so se ravno sesti pripravljali, poklical je vojvoda kmete rekoč: Za vas je vse to pripravljeno, kar vidite, za vas je ta posoda iz zlata in srebra, za vas ti lepo okinčani sedeži, za vas te drage in vkusne jedila, sedite k meni. Z vami pa, vi žlahtniki, ne bom zajemal; vi ste vredni, da bi vas pasel zunaj pred durmi z drobtinami, ki bodo z mize popadale, v ilovnatih piskrih. Vsi poparjeni se spogledujejo žlahtniki dolgo časa, dokler se neki serčnega ne stori in popraša: Zakaj, o knez, si nam, ki smo ti bili zmiraj zvesti, napravil tako sra-

moto? Ali so tvoji podložni več vredni kakor mi, ki smo vendar tebi naj bliži? — „Tega prašanja pa je ravno knez pričakoval, pa jim je odgovoril: „Kako se morete za to jeziti, da sem te le izbral, da z menó zajemajo, pa ne vas? Le za čiste so te čiste zlate posode; tile móji podložniki so po sv. kerstu meni enaki postali, taka žlahtnost je več vredna, kakor vaša; vi ste še zmirom nečisti, ker živite še vedno v paganski gnjusobi.“ Ta odgovor je žlahtnikom segel v dušo in obljubili so Ingotu njegovo voljo spolniti in dali so se kerstiti.

Za večni spomin te dogodbe so pa kmetje na Koroškem dobili pravico, novega vojvoda tako, kakor smo povedali, na prostol postavljati. Ta prisega je bila do dvanajstega stoletja v slovenskem jeziku in še le potem so začeli nemški vojvodi po nemški prisegati. Zadnji vojvoda, ki je tako prisegel, je bil Ernst Železni iz habsburške rodovine leta 1414, za njim pa ni noben vojvoda več sedel na Gorotanskem kamnem prestolu.

4.

Strašna kazen zavoljo nepokorščine.

„Vse nič ne pomaga, mati! dans moram na ples; in ko bi se mi cel svet upiral, danes moram iti“ — je djala Ančka svoji materi.

„Ljubo dekle, ne bodi tako terdoglavno“, pravi mati, „ostani doma, vsaj veš, da še nisi popolnoma zdrava. Ali si morda pozabila, kakó te je zdravnik svaril?“

„Prismodija! Na vsako vižo pojdem na ples?“

„Ali daj si vendar kaj dopovedati, ljuba Ančka! Glej, kako slabo vreme! Ostani domá in bodi pri meni, bodi moja dobra hči!“

„Drugokrat, drugokrat, ljuba mati! ali danas ne“ ... pravi hči in leti v svojo spavnico se opravljat. Bila je edino dekle udove matere. Mati ni bila bogata, ali vendar je Ančka zmirom nova htela biti: klatila se je po mestu našopirjena, da je vse za njo gledalo. Ni bila lepa, pa tim bolj se je štulila in lišpala in povsod se je prav bahačasto obnašala. Bilo je osem zvečer, ko se je šlo dekle opravljat. *Mati pa je sedla za peč in je jela brati v pobožnih* bukvah. Dolgo se je sukala Ančka po spavnici, je odpirala in zapirala omare, je prerivala mize in to je mamka vse od spodej slišala. Pa zdaj je vse potihnilo. Mati je menila, da se hči opleta. Brala je torej dalje. Ura je bila pol desetih, mati posluša in še zmirom ničesar ne čuje: „Kaj le ima danas?“ — sama sebe praša in pozvoní. Urno prihiti služabnica.

„Ali je moja hči že šla?“ praša skerbna mati.

„Ne še!“ — odgovori dekla, — pred četertjo ure sem ji šele rože za lase prinesla. Nova obleka je nekaj pokrišpana in gospodična se zlo jezijo.

„Poglej, poglej gori in pomagaj ji se opravljati, je že pozno.“

In dekla hiti gori, poterka na vrata, pa nihče se ne oglasi. Terka in terka, pa vse je tiho. Zdaj odprè vrata, zagleda Ančko pred ogledalom in šaljivo pravi: „No, no gospodična, terkala sem skor pol ure, pa se niste oglasili. Pozno je, ali bote skor? — — „in strah in trepet jo prešineta. — Ančka je bila mertva. Dekla zavpije, mati prihiti. — O groza, kakošna je bila Ančka! Slonela je pri mizi, lice je bilo proti zerkalu obernjeno — bila je vsa v zlatu, že za ples olišpana, ali bila je mertva.

Zdravnik sam, ki nam je to povest zapisal, je djal, da ga je bilo groza, Ančko mertvo viditi v taki obleki! Smert jo je bila zadela, ko je menila se sukati po plesišču — zadela jo je pravična božja kazen.

Keršanska devica! lahko boš spoznala, kaj uči ta pripovest. Torej ne žali svojih starišev. Le pomisli, koliko stariši za te terpijo, kako se vsak dan za te trudijo, in gotovo boš djala, da ni prav, svojih starišev žaliti. Pomisli, da bo večni sodnik enkrat prašal tvoje stariše, kako so te izrejali. Zato te vedejo oče in mati po pravi poti, zato te varjejo hudobije, zato molijo vsak dan zate, da bi se ti dobro godilo. — Oh, kako bi bili žalostni, če bi ti grešno živela, če bi se potikala po nevarnih krajih, če bi živela posvetno, tvoja duša bi se zgubila v greh in nesrečo, stariši bi kervave

solze točili zavolj tebe! Boj se napuha in prevzetnosti. Zdajšni svet je zlo zlo pokvarjen. Mlade deklice zdaj ne vedó drugega kot se lepo oblaciti; in če so stariši še tako ubogi, zadnji krajcar zanese marsiktera hčerka v štacuno, da si kupi po novi šegi oblacila. Keršanska devica! usmili se sama svoje duše! Napuh je široka pot v pekel. Marsiktero deklo bi bilo nedolžno in dobro ostalo, ko bi jej ne bil njen napuh zapeljivcov privabil.

Ljubi svoje stariše in oblaci se ponižno in pošteno, da boš srečna na tem in na unem svetu!

5.

Paganski in keršanski modrijan.

Močno slovel je svoje dni paganski modrijan Diogen zavolj svoje bistroumnosti in čudovite piclosti. Vsega se je anal. Plašč mu je bil vsa obleka, star sod hiša, roke edino orodje. K temu zaničevavcu posvetnega blaga pride nekdaj Aleksander veliki, obladavec svetá, ter mu reče: „Izvolji si od mene kakšnokoli dobroto in storim ti jo.“ Diogen ga prosi: Stopi spred solnca in mi ne krati, česar mi ne moreš dati.“

Jako slovel je desetega stoletja zavolj premodrih naukov in velikega ubožtva keršćanski samo-

tarec Nil. Tudi k njemu pride nekega dne mogočen vladar, cesar Oto III., in mu reče: „Sprosi si, kar ti je drago; kakor sina te štimam; rad ti vse dam. Sv. Nil dene roko cesarju na serce, ter reče: „Prosim te, skerbi za svojo dušo, če si ravno cesar, vendar umerješ kakor drugi in prideš pred sodnji stol, kakor vsak človek po smerti.“

Odgovoru paganskega Diogena se Aleksander, gospod svetá, tako začudi, da zakliče: „Pri moji časti, ako bi ne bil Aleksander, hotel bi biti Diogen!“

Pa kaj je ta odgovor v primeri z Nilovim? Nič drugega kot berleča luč, kot kresnica proti jasnemu solncu! Če Diogen ravno ničesa noče od Aleksandra, vendar hoče nekaj, kar mu samemu ljubi in zlasti njegovemu truplu. Kerščanski samotarec pa ne terja ničesa zase, temoč le skerbi za zveličanje svojega mogočnega prijatelja. Odgovor paganskega modrijana se kadi napuha, prevzetnosti, neodvisnosti in zaničevanja bližnih; iz besed kerščanskega modrijana sije živa ljubezen do bližnega. Diogen je v svojem sodu zgol sebičnik in posvetnež posebne baže, Nil je v svoji bajtici pravi svetnik in nebeščan.

Le sebe pagán — vse ljubi kristján,
Razločna sta si — ko nebó in zemlja. Ž.

6.

Blagočutje oroslanovo.

Že v starih časih se je veliko govorilo in pisalo o blagoserčnosti oroslanovi, kar se je pa ljudem preveč neverjetno pozdevalo in sploh obveljevalo kot čista laž, — saj je pač že vsim dobro znano, da je oroslan grozovitna, ljuta in grabežljiva zver.

Imamo pa vendar dovelj verjetnih spričkov, da ni nikakor laž, kar se je že zdavnej pravilo, in kar se še dan današnji pravi o blagočutju oroslanovem. To nam bo gotovo dokazala in poterdila posebno tudi sledeča povést.

Leta 1791 je bila oznanjena za neki dan na Dunaju (v Beču) borba med oroslanom in nekimi psi za kratek čas. Ko se je bil prikazal oroslan na borišču v pregraji navlašč za to borbo pripravljeni, zvunaj katere se je bilo snidlo veliko veliko gledavcov, so naenkrat spustili štiri strašne samosove (velike pse) proti njemu. Trije pa, ko ga zagledajo, se prestrašijo in pobegnejo. Le eden je tako pogumen, da ostane, in se prederzne napasti zver, s katero se je imel meriti. Oroslan pa nikakor ne vstane od tal, kjer je ležal, vdari en sam krat silovito s copato na tla proti psu, in mu dokaže s tim, koliko veča da je njegova moč in jakost. Pes se koj po tem zvali na tla, in se ne zgane več. Oroslan se nekaj primakne proti njemu, in postavi nanj svoje

prednje copate, tako pa, da je bilo mogoče viditi majhen del njegovega trupla. Vsak gledavec je takrat mislil, da je pes že mertev, in da bo kralj štirinogih zverin koj vstal in ga požerl; vidi pa, da se je jako zmotil; zakaj pes se jame gibati, in se skuša osloboditi izpod oroslanove copate, kar mu on tudi radovoljno dopusti. Pozdevalo se je vsim, ko da bi oroslan s tim le opominjal psa, da se ne sme več v prihodnosti ž njim pečati ali skušati se ž njim boriti!

Ko je potem pes proč tekel, in se je že bližal zagraji, se je zdelo, ko da bi se bil naenkrat oroslan razserdil. Vstane nanaglama z mesta, kjer je ležal, in v dveh korakih dohiti pobegnika, ki pa cvili na vso moč, da bi mu odperli zagrajo, in ga pustili vteči oroslanovemu žrelu. Vsi so takrat menili, da bo oroslan psa okrutno zagrabil in razmesaril; ali ta stvar je vse drugači končala; čuteč naenkrat usmiljenje do neoroženega psa, odstopi oroslan nekaj korakov in gleda mirno, ko se unemu odperajo male duri, da uide iz pregraje.

Ta dokaz oroslanove blagoserčnosti je tako ganil gledavce, da je zahrumelo bučeče ploskanje po celi skupščini. J. G. Verdelski.

7.

Poslednja volitev.

„Ljubi moj sin“, so djali stari oče, „vselej si me še rad ubogal in spoštoval; vošim in želim ti tedaj po moji smerti vse lepo in dobro. Če boš mojo zadnjo volitev natanko premislil in spolnoval, gotovo se ti bo dobro godilo. — Tukaj ti dam tedaj svojo poslednjo voljo ali testament, ki sem ga sam sostavil in spisal. Kedar boš moje trudne kostí k počitku spravil, ga odpri, beri in dopolni. — Ljubi sin! obljubi mi, da boš res tako storil, in potlej rad umerjem.“

Sin vzame in hrani očetov testament. Stari oče kmalo potem umerjejo. — Žalostno spravi sin svojega ljubega očeta v grob, in potem odpre testament, kakor mu je naročeno bilo. Pisano je bilo tako le:

Ljubi moj sin! premoženja ti nisem veliko zapustil. Kar sem jaz imel, imej tudi ti, in bodi zadovoljen, kakor sem jaz zadovoljen bil. Pot, po kteri sem hodil, je bila večidel težavna in nevarna, in vendar sem si vedno prizadeval pošteno hoditi in mirno vest ohraniti. Kedar je dan pretekel, in sem vidil, da sem premalo dobrega storil, sem bil drugi dan pridniši. Tako sem se od časa do časa lepega in dobrega po malem privadil. Kedar sem imel te in une reči zadosti, sem mislil, da imam preveč, in

kedar mi je kaj manjkalo in hudega bilo, sem vse skerbi in težave Bogu izročil. — Ljubi sin! moja pot naj bo tudi tvoja. Boljše je dobro serce in čista vest, kakor pa bogastvo in hudobija zraven. Vse, kar imajo ljudje na svetu, je pena in le malo časa terpi; to pa, kar človek lepega in dobrega stori, ostane zmiraj, in gre z nami v drugo življenje. — *Ljubi sin! dobro si zapomni moje zadnje nauke, ki* ti jih tukaj zapisane pustim. Prizadeni si, da boš:

1. Pobožen, to je, da se boš vsigdar, koder koli boš hodil, spominjal na ljubega Boga in na njegovo sveto voljo, in pri vsaki priložnosti v potrebi in v veselju se k njemu, svojemu edinemu očetu, obernil in ga pomoči prosil. Kedar koli boš vidil rumeno solnce izhajati in zahajati in mile zvezdice igrati, in kedar koli boš na polju, in vidil cvetlice cveteti in slišal ptičke peti, o spomni se na Boga in prosi ga, da te bo blagoslovil in ti srečo dal.
2. Bodi tih in ponižen, kakor cvetlica v germiču.
3. Varuj se hudobnih tovaršij, da se spridil ne boš.
4. Bodi sramožljiv, čist in nedolžen, kakor si bil otročiček še v naročju mojem.
5. Bodi priden in pošten, in bodi z vsimi ljudmi dober in prijazen. Pomagaj vsakemu rad, kedar mu pomagati zamoreš.

Glej, ljubi sin! če boš vse to dopolnil, srečen boš pred Bogom in pred ljudmi. In ob svojem času se bova sopet veselo snidila in se veselila gori v svetem raju. P.

8.

O potresu zemlje.

O potresu zemlje ste gotovo že večkrat slišali govoriti, in marsikdo izmed vas ga je že tudi čutil. Ta potres je gibanje pojedinih delov terde zemlje, in se pojavlja na razne više, z večo ali manjo močjó, z večo ali manjo strahovitostjo. Kakšenkrat je clo tako sitovit, da zverne in podere hiše, in da spremení poveršje naše zemlje. Nasledbe moči tacih potresov so večkrat zlo škodljive in žalostne. Tako, na primer, je znano, da leta 1667 je bil po takem potresu cel Dubrovnik (Ragusa) v Dalmaciji razdjan in razvaljen (po tem so ga pa Dubrovčani termoglavno na ravno tistem mestu spet sozidali!) Vémo dalej, da ravno tam je tudi deloma leta 1842, deloma leta 1843 z enako nesrečo žugal drug potres, ki pa vendar, hvala Bogu! ni imel groznih posledkov, kakor leta 1667. Znano je tudi, da je bil leta 1755 tako močen in silovit potres v Lizbonu na Portugalskem, da je okoli 40.000 ljudi pod razvalinami hiš konec vzelo, in da je veliko veliko premoženja na nič prišlo.

„Od kod pa je vse to? Kaj je pač temu vzrok?“ se bo nek vprašalo.

Odgovor. Znotranjščina naše zemlje ima mnogo vnemljivih rečí (materij), postavimo, žveplo, solitar i. t. d. Te materije se rade razgrevajo in vnemajo same od sebe, ravno kakor se, na primér, razgreva in vnema tudi pokošena in precej na kup spravljena vlažna trava. Tako vnemanje se prigodí posebno, kedar omenjene materije pridejo v dotiko z mokroto. Po tem se napravi nek potanjšan zrak, ki se pa razširja, in si išče za to razširjenje primernega prostora, ravno kakor si ga išče tudi potanjšani zrak v puškni cevi, kedar se po sproženju vname v nji strelni prah (smodnik), in pahne s tim ž nje na vso moč svinčene šiberce ali krogle.

Kedar si tak zrak lahko najde prostora za svoje razširjenje, ravno kakor si ga tudi najde v puškni cevi, takrat je s tim že vse odpravljeno. Če je pa ves in dobro zapert v kaki notranji zemeljski votlini ali kjer si bodi, se jako napenja, in si išče na vso moč izhod ali predor. Ako ga pa precej ne najde, se jame, bi se skoraj reklo, serditi in potrese zemljo...., dokler mu se ne odpre na kakšno vižo.

To je tedaj potres zemlje; tako le si ga moramo razjasniti. Ker pa po navadi postaja le blizo vode, in zlasti blizo morja ali kakega jezera, kakor nam kaže skušnja tudi na Koroškem, tako tudi to potèrjuje, kar smo povedali od vzroka ali početka zemljopotresov. J. G. Verdelski.

9.

Pesem od novih zvonov.

Okinčaj se ... fara lepó,
Veselo zaukaj, ovenčaj glavó!
Glej pevci so glasni,
Ko ženini krasni
Te kličejo zdaj, nevesto na raj.

Glej! polje, livade in vinske goré
Ko svatje ovenčane nos'jo glavé,
In ženine nove,
Štir vbrane zvonove
Blagruje tvoj sin v slovesen spomin.

Glasovi so vbrani, že blagor je dan,
Zvonenje doni črez višave, črez plan;
Na svatovskem tronu
Že svoj'mu patronu
Zvonovi pojó in hvalo dajó.

Danica priplava, bel dan se rodi;
Zvonovi k molitvi budite nas vi!
Ko sedem odbije,
In sonce prisije,
Na poldan topló, zvonite lepó!

Ko sonce zahaja in jemlje slovó,
Zvonite spet Ave Marijo glasnó!
Ko zarja večera
Z neba se ozéra,
Zazibajte dan in sveti Florjan.

V saboto večer nam trijančite mir,
Da spravi sovražnik se, vtihne prepir;
In v sveto nedelo
Pa v cerkev veselo
Zvonovi! na glas zakličite nas!

Ko toča rožlja, divjá ko požár,
Al' černega punta razsaja vihar,
Zvonovi zvonite,
Donite in vpite
In bijte na stran, da strašen je dan!

Sirotej preliva solze bolečin,
In v zemljo se vrača Adamovi sin,
Spet, mili zvonovi!
Naj vaši *glasovi*
Tolažbo doné v pobito sercé!

Tak... fara! ti zvoni pojó
Ko ženini svoji nevesti sladkó,
In hčere in sine
Pozdravljaj iz line,
Želé jim kak dar podat' na oltar.

Veliki zvon vam je prinesel ljub mir,
Brez nja ni veselja, ne sreče nikír;
Mir s svitlim cesarjem,
Mir z dušnim glavarjem,
Ovenčaj povsod vsih farmanov hod!

Dar milosti Božje vam drugi želí
In tretji pa zdravje in srečo deli:
Četerti v nebesa
Po smerti telesa
Bo dušam zvonil, jih Bogu zročil.

In serce darujte pa farmani vi,
K pobožnosti naj vas zvonenje budi!
Da bojo veseli
Spet enkrat zapeli
Zvonovi lepó vam v sveto nebó.

Jožef Virk.

10.

Zvonovi.

Zdaj žalo zdaj milo, zdaj tužno zdaj veselo se glasijo zvonovi iz belega turna line, da se razlega po ravnicah in goricah. Zvonovi so tako rekoč trobente svete cerkve na zemlji. Na vse zgode, o poldne in na večer nas kličejo in opominjajo, da povzdignemo v zahvalni molitvi svoje misli in serca k nebeškemu Očetu; ob nedeljah in praznikih nas vabijo z jasnim, veličastnim glasom, da se zberemo v domači cerkvi, kjer se opravlja daritev sv. maše in oznanuje beseda božja, ki nam kaže pot v večno življenje. Pa tudi tužno se včasi glasijo, da ti reže v dušo in serce. Čuj! kako žalostno brenčijo glasovi, če kličejo na pomagájo, kedar žuga kak sovražen element pokončati mirne in srečne prebivaljša človeške; kako tužno spet klenkajo, kedar spremljajo Adamovega sina na poslednji poti v dolgo večnost! Žegnanih zvonov glas tudi preganja hude duhove, napolnuje s strahom vojskine trume sovražnikov in odvrača božjo jezo — hudo uro, ki nam žuga vgonobiti, kar je vsejala ali vsadila roka človeška. Zató so pa zvonovi v resnici trobente božje cerkve na zemlji.

Svoje dni pa niso imeli zvonov, kakor jih imamo današnje dni. Še v 4. in 5. stoletju so sklicovali verne kristjane po poslancih ali s trompetami

k svetim opravilom; včasi pa so ropotali na deske in še le poznej so začeli cingljati tudi z majhnimi zvončiči, ki so bili podobni našim kreguljam. Perve sledí cerkovnih zvonov pa najdemo šele v 7. stoletju in scer v kampanskem mestu Nola na Laškem, odkodar so se razširili naprej po samostanih (kloštrih) in kmalo tudi po večih mestih. Začetek pervega zvona si pa ljudstvo takole pripoveduje: V petem stoletju je bila huda huda stiska po laških deželah. Iz Afrike prilomasti s svojimi divjimi trumami kralj Genserih in ropa in požiga vasi in mesta. Ravno je požgal mesto Nolo na Neapolitanskem in veliko število mladenčev in mož sebo v sužnost odpeljal. Med njimi je bil tudi Paul, edini sin nesrečne matere, ki je v tej vojski zgubila svojega moža. Bil je pa oče kovač in tudi sin se je naučil od očeta, iz železa in brona posebno umetno orodje kovati. Mati mora zdaj gledati, kakó se sin v sužnost odpeljuje, se joka in prosi, pa vse zastonj. Njene prošnje ne omečijo kamenitnega serca neusmiljenega trinoga; le toliko ji obljubi, da jej hoče sina pustiti, če si ga s težkim denarjem odkupi. Pa kje hoče reva toliko denarja spraviti, ker so njo in njeno žlahto Vandali popolnama oropali! V tej bridkosti se poda k sv. škofu Paulinu, ki, oče ubogih, je od hiše do hiše za revne in zapuščene darí pobiral in jih tolažil. Rad bi jej bil sveti mož pomagal, pa vse, kar je premogel in nabral, je bil že potrošil. Ker pa vidi njeno veliko žalost, jej reče: Potolaži se, moja hči!

Nimam ti scer dati nobenega darú v denarjih, pa vzemi mene samega; reci, da sem tvoj suženj, in da svojega Paula sužnosti rešiš, daj mene mesto njega v sužnost.“ Žena ostermí, pa sveti škof ne odjenja in se podá iz ljubezni do svojih ovčic v sužnost, da oprosti sina zapuščene udove. Čeravno je imel veliko veliko zaničevanja in britkosti prestati, vendar tolaži in podučuje nesrečne sužnje, da jim britki stan vsaj nekoliko olajša.

Mladeneč, ki je bil po svetem škofu sužnosti rešen, zdaj misli in misli, kako bi se rokodelstva svojega očeta še umniše lotil, da bi svojo mater lože preživil, pa tudi usmiljenemu Bogu svojo hvaležnost skazal. On naredí veliko bronasto posodo, kelihu podobno, znotraj uterdi železno kladvo in celo posodo tako obesi, da se bo, kakor hitro se majati začne in kladvo stran keliha zadene, daleč krog glasilo in vernim znamnje k božji službi dajalo. On razodene te svoje misli namestniku sv. Paulina, ki ga v njegovem naprejvzetju poterdi in mu še toliko priloži, da more mladeneč prav ličen zvon narediti. Mašnik potem zvon posvetijo in ga verh novo zidane cerkve obesijo. Vsi meščani so se veselili in radovali in radi hiteli v cerkev, kedar jih je zaklical mili glas iz belega turna line.

Kmalo se je razširila ta nova iznajdba po drugih mestih na Laškem, na Francoskem in pozneje tudi po drugih deželah v Evropi. Vendar so bili v 7. stoletju še tako malo znani, da so l. 659 vojšaki,

ki so oblegali Orleansko mesto na Francoskem, po nenavadnem bobnenju zvonov tako prestrašeni, da so zapustili mesto in se stihoma v beg spustili. Leta 908 se bili v Rimu pervi zvonovi kerščeni; na tó se je ohranilo kerščevanje novih zvonov za vedne čase v katoliški cerkvi.

Duhovni in neduhovni oblastniki so si prizadevali, da so kmalo oskerbeli cerkvam zvonov; zató je današnje dni ni cerkvice, da bi bila brez zvona. Nar veči zvonovi v našem cesarstvu so: Zvon sv. Štefana na Dunaju, ki vaga 354 centov. Ravno tako težek je tudi zvon v Olomucu na Moravskem. Zvon v Krakovi, „Zigmund“ imenovan, je tako srep, da je vselej treba osem močnih ljdi, da ga morejo zmajati. Posebno veliki zvonovi se najdejo tudi po Laškem, Francoskem, po Španskem in po nemških deželah. Nar imenitniši izmed vsih in največi na celem svetu je pa zvon „Ivan Veliki“ v Moskvi na Rusovskem, ki je težek 4800 centov. Na Slovenskem bo blizo največi zvon v Gospisveti na Koroškem, ki vaga blizo 100 centov.

Slovenci! skerbite tudi vi, da bote vedno imeli lepo ubrane zvonove.

11.

Velbljud.

Neizmerne peščene planjave, ktere se razprostirajo med Azijo in Afriko, bi ločile ondotne pro-

bivavce, kakor nas Evropejce loči atlantovo morje od Amerike, vsa kupčija bi zastala, ali prav za prav bi bila nemogoča, ko bi ne bila božja previdnost podelila tem krajem velbljuda.

Misli si lepega arabskega konja, kako kmalo bi se pogreznil v valovih peščenega morja in bi poginil! Kopita bi se mu razpokale in noge bi ohromele. Velbljud ima pa na podplatih kos mesá, ki je z debelo kožo obdan. Ta mesnata in vendar ne preobčutljiva noga mu lajša težavno hojo po pesku. Konj bi ne mogel težkih tovorov nositi; posebno zato ne, ker bi se mu moralo razun tovora tudi veliko kerme za živež nalagati. Velbljud pa za sé malo potrebuje: s koprivami in z osatom je zadovoljen, pa lahko dvanajst centov nosi in na dan pride po dvanajst milj daleč. Velbljudove gerbi ste sedlo samo na sebi. Velbljud je 7—8 črevljev visok, tedaj viši, kot nar veči konj. Ta visokost pa pri nakladanju ni prav nič na poti, ker velbljud vselej na kolena pade, kedar mu nakladajo ali razkladajo.

Puščava ne rodí ne ovsa, ne ječmena, ki sta za tovorne konje potrebna, ampak le tù in tam kako bodeče zelišče izpod peska poganja, in s tem je velbljud zadovoljen. Modri stvarnik mu je dal terde ustnice, da ga osorne koprive in pusti osat ne bodejo. Velbljud lahko štiri in dvajset ur strada, konj pa tega ne zamore; še več je pa vredna velbljudova lastnost, da v nar hujši

puščavni soparici osem ali pa še več dni lahko žejo terpí.

Prežvekovavke, h kterim učeni tudi velbljuda prištevajo, imajo po štiri želodce, velbljud jih ima pa pet. Peti želodec je posebno znameniten; v tega namreč velbljud lahko veliko vode shrani. Kedar tedaj do vode pride, se do sitega napije in potem še svoj vodnjak napolni. Čudno je posebno to, da voda zmiraj čista ostane in da se nobenega duha ne navzame. Če so tedaj popotniki v nevarnosti od žeje konec vzeti, zakoljejo velbljuda in se tako rešijo strašne smerti.

Če verh tega še pomislimo, da ta žival spanja le malo potrebuje in skoz noč in dan lahko popotuje, razumeli bomo, zakaj je velbljud prebivavcom jutrovih dežel nar ljubša domača žival. Bogastvo Arabljanovo je večidel le število velbljudov, cenijo pa velbljuda po 90—120 kron. Arabljanu je velbljud to, kar je nam konj, ovca in govedo; on ga ravno tako čislá, kot konja nar lepšega plemena.

Da boš pa velbljuda prav ceniti vedil, si moraš celo njegovo življenje, jutrovo deželo in ondotno podnebje živo pred oči postaviti. Misli se v duhu sred arabskih nomadov.

Si je li Arabljan pristojno mesto izvolil in kočo postavil, se vležejo živali pred kočo, potem zveže gospodar starejšim kolena z vervjó, da ustati ne morejo in mladi se zraven njih na pesek

vležejo. Tako počivajo blizo do polnoči, o tem času se namreč začnejo Arabljani spet gibati. Gospodar pomolze kobile, jim potem spet noge zveže in jih pusti tako do solnčnega vzhoda. Med tem pa gospodinja s hlapci in deklami kočo podere, je poveže in s hišnim orodjem vred jo velbljudu naloži. Nar močnejšemu velbljudu privežejo na herbet velik usnjat koš, v kterega se stari, bolniki in otroci vsedejo — in tako odrinejo. Gospodar jezdi z nabito puško naprej, da si izbere pripraven kraj. Gospodinja pride kmalo za njim in postavi koče. Navadno že pred solnčnim vzhodom zapustijo staro mesto in ob štirih popoldne je šotor na novem mestu že postavljen.

Solnce je zatonilo na robu puščave, velbljudi se pasejo do terde noči. Na paši ima velbljud nekaj mičnega in priljudnega na sebi; že čudna podoba, rumena polt, varna hoja, dolgi vrat, kterega zdaj steguje, zdaj kerči, in nedolžni pogled — vse nas opominja na starodavne čase očakov in pastirskih kraljev; človeku se zdi, kot bi vidil pred sebó boljši svét in boljše čase in močno ga gane ta prikazen.

Velikrat pa ustane med temi kočarji veliko sovraštvo zavoljo kakega lepega velbljuda. Arabljan misli noč in dan na lepega velbljuda, kako bi bil srečen, ko bi on to žival imel, in ta misel mu ne da nikoli pokoja; zadnjič sklene se po zvi-

jači ali pa silama velbljuda polastiti. Tako povest iz arabskega življenja povzamemo po Grubetu.

Že od starodavnih časov je bilo veliko sovraštvo med Arabljani rodú Ulad-Abdel-Džeber in in Beni-Idžer, ki v okolici Budžira bivajo. Posebno sovražile ste se družini Ahmeda in Burzala.

Burzali je imel mladega prelepega velbljuda, kterega je sam izredil, ljubil ga je kot punčico svojega očesa. Njegov sovražnik Ahmed je vedno z nevošljivim očesom lepo živinče pogledoval; sklenil je, se ga polastiti. Poslal je svoje ogleduhe gledat, kje da se Burzalove črede pasejo. Pasle so se pa v samotni dolini blizo nar veče vasi Beni-Idžrov. In Ahmedovo serce se je zveselilo, ko je zvedel, da so črede le slabo varovane in da lepi velbljud vsak dan z druzimi vred na pašo hodi. Sklical je nekaj svojih naj prederznejših vojakov, ktere je on sam peljal v samotno dolino, ko jih je dobro oborožil. V hosti pa so se poskrili. Psi so sicer lajali in tulili, pastirji so pa le mislili, da kak kervoločen lev čredo zalezuje. Drugi dan ob solnčnem izhodu je slišal Ahmed beketanje ovac, in iz svojega zatišja je vidil, da so pastirji čredo blizo tistega kraja gnali, kjer so se bili poskrili. Ahmed se vendar ni upal pastirjev napasti, ker jih je bilo veliko in tudi psov so nekaj pri sebi imeli.

Čez nekoliko časa je šlo nekaj pastirjev brešna iskat; la en sam je še pri čredi ostal in še ta se

kmalo potem vleže in zaspi. Zdaj da Ahmed svojim pajdašem znaminje; kot kače se plazijo po tleh od germa do germa. Lepi velbljud se mirno pase poleg spijočega pastirja. Psi so pa bolj pazljivi kot pastir. Komaj zaslišijo šum, že začnó renčati. Ahmed nekoliko postoji, da se psi umirijo; potem pa skoči skoz visoko travo proti pastirju in eden vojakov mu nož do serca porine.

Pastir skoči na noge, se prime za persi, iz kterih je kri curkoma lila, pa moč ga zapusti, pade na tla, še enkrat „Ala, ala!“ izdihne in ni ga bilo več.

„Bog je velik!“ zavpije Ahmed, pa psi bodo naše sovražnike poklicali, pobijte jih tedaj in odpeljite lepo živino“. Kmalo so ležali psi na tleh; zvesti čuvaji so se še poginjaje do roparjev vlekli in jih popadali. „Naprej! urno, urno!“ zavpije Ahmed, „dež bo lil iz pod neba in Burzali bo naše stopinje sledil in rekel: To so Abdel-Džebri storili, in prišel bo s svojimi vojaki in veliko kervi se bo prelilo“.

Komaj Ahmed to izusti, začne liti spod neba. Vojaki se jamejo bati in rekó: „Beni-Idžri nam bodo gotovo sledili.“ Ahmed pa, zvita buča, jih pelje čez goré in živino gonijo po prodih in sled s svojimi stopinjami poteptavajo, celo ritensko živino za repe vlečejo, da bi le sovražnike v zasledovanju zbegali in prekanili. Tako hodijo dva dni in eno noč in zadnjič pridejo do „velike reke“. Dve uri daleč

ženejo živino ob vodi, da bi vsak sled zaterli. Ko do svojih stanišč pridejo, razdelijo plen in Ahmed dobí lepega velbljuda.

Glasno so zdaj Abdel-Džebri bojne pesme prepevali, tako da so hribi njih petje odmevali. Peli so: Beni-Idžri so psi, oni spijo, kedar mi čujemo, mi zdaj pijemo mleko od Burzalovih čred, in naši noži so rudeči od kervi Beni-Idžrov, Ala je dal zmago junakom.

Ali Beni-Idžri niso spali. Ko je solnce zašlo in čred le domú ni bilo, so jih šli iskat. Pa kaj najdejo? — Pastirji in psi ležijo mertvi na tleh, črede pa nikjer ni viditi. Ko Burzali to zvé, si besen brado ruje in prisega, da ne bo pred očesa zatisnil, preden se ne bo nad prederznimi roparji maševal. Ko to izgovori, zgrabi za orožje, nar pogumnejši junaki ga spremljajo — uderó se za roparji. Težavno so jih sledili, ali vendar pridejo do velike reke. Tukaj pa zgine sled popolnoma. Skerbno pazi Burzali na nar manjšo stvar in v veliko veselje najde eno stopnjo lepega velbljuda. Dolgo časa hodijo ob reki gori in doli, pa nobene sledí več ne najdejo. Žalosten in zamišljen se vleže Burzali na skalnati breg, tovarši stojijo molčé okoli njega. Na enkrat se Burzalovo obličje razjasní, skoči na noge, si pogladi dolgo brado in pravi: „Ahmed je prekanjen, pa Burzali je modrejši kot on.“ Pokliče dva služabnika in jima reče: „Pojdita v Ahmedov stan in recita, da prideta iz daljnih hribov. Tú bosta že zve-

dila, če ima on mojega velbljuda.“ Ogleduha prideta v stan in vidita tu pripravljanje k veliki pojedini. Ahmed ju prijazno sprejme in ju po staniščú vodi; pri ti priložnosti vidita lepega velbljuda in sercé jima hrepeni po maščevanji.

Zjutraj odrineta iz šotora in kmalu najdeta Burzala in druge svoje pajdaše. Na tanjko povesta, kaj sta vidila in slišala.

„Hvaljen bodi Ala!“ zavpije Burzali. „Pri pojedini bomo tudi mi svatje in njih veselje se bo v žalost spremenilo.“

Ahmedov stan je bil v goščavi; visoka trava je rastla okoli in okoli. Tiho prilazi Burzali do šotora, se vleže v visoko travo, pajdaši pa okoli njega. „Ko se bo pričelo gostovanje“, zašeptá Burzali, „jih hočemo napasti“. Nihče ni čerhnil več in težko so pričakovali noči.

Ko solnce zaide, se oglasí boben v selu. Burzali ustane, še nekoliko s pajdaši pošepta in vsi zginejo v hosti. Čez nekoliko časa Burzali zavrisne in, ko bi trenil, se selo na več krajih uname. Ker močen veter piha, so bile vse šotora kmalo v plamenu. In med plamenom so divji Beni-Idžri kot pošasti skakali, vsakemu gotovo smert žugaje, ki bi htel iz ognjenega okrožja pobegniti.

„Ha, Ha! Ahmed, bodi mi pozdravljen! zrak je tukaj za te in za tvojo derhal premerzel, zato sem prišel, da ti zakurim. Zmaj je sicer strupén, pa bode poginil v ognji.“

„Bog je velik, prekleti Beni-Idžer!“ zavpije Ahmed, „toda zmaj piči, preden pogine“. Reče in skoči proti Burzalu in ga s puško na tla podere. Ko Beni-Idžri vidijo, da je njih glavar padel, planejo kot besni nad sovražnike in vse, kar jih ni ogenj pokončal, so posekali ostri meči Beni-Idžrov. Ne Ahmed, ne eden njegovih pajdašev ni ostal pri življenji — osveta je bila kervava, ali velbljud je bil rešen. Fr. Erjavec.

12.

Pes in petelin.

(Basen.)

Psu domá se biti stoži
Tak brez dela v leni koži,
Rad bi šel po svetu krog,
Ker je lahkohodnih nog.

Toda samemu se noče
Dvigniti z domače koče,
Še imel bi druga rad,
Ki bi ž njim šel potovàt.

Gre in gre in hodi okoli
Pa za pot tovarša voli,
Teče pred kokošjo gred,
Reče: kdo gre z mano v sve

Petelina nagovarja,
Da bi pustil gospodarja,
In ga tud' pregovori,
Da se dolgo branil ni.

In ko zadaní se koma,
Že odpravita se z doma,
Ter se dvigneta na pot,
Ne vedóč ne kam ne kod.

Potovata brez prestanka,
Dokler jima dneva zmanka,
Da po gozdu ju gredoč
Vjame černa tamna noč.

Zdaj pa reveža ne vesta
Za to noč si najti mesta,
Kar drevo zagleda pes,
Kterega vesel je ves.

Vidi, da ne bo ju zeblo,
Ako gresta v votlo deblo,
In prostora za obá
Doplja hrastova imá.

Pes gre v njo, al petelina
Nič ne vabi kaj votlina,
On rad na visokem spi,
Pa za to na hrast zleti.

Drugo jutro koj za rana,
Ko se komaj zná kaj dana,
Se že petelin zbudí
Ter velí: kukuriki!

Al lesica v perstni hiši
Kukuríkanje zasliši,
Pa si misli precej to:
Ej, kosilo dobro bo.

Pa pod hrastič urno teče
Ino petelinu reče:
Dobro jutro, ljubi stric,
Prišla koj sem na vaš klic.

Dolgo vas že nisem vidla,
Davno se že nisva snidla,
Ino kakor se mi zdi,
Še kosili niste vi.

Hódite, zletite z dreva,
Zajterkovat k meni greva,
Spekla sem pšeničen kruh,
Clo sem gre od njega duh.

Al petelin tak ji reče,
Da že gre, al sam da neče,
Naj še druga mu zbudí,
Ki v votlini spodej spi.

Po pečenki sladni strini
Že se gobček peni, slini,
Češ, dobila dva bom zdaj,
To bo jesti da bo kaj.

Toda pes je čul besede
Pa z ležišča hitro grede,
Ino stopi v skriven kot,
Da jo bo, ko pride not.

Čap! popade strino lijo,
Ko je prišla, kar za šijo,
Ter jo precej zaduši
In kokotu govori:

Zdaj, tovarš moj! berž na noge,
Zapustiva koj te loge,
Bog ve koliko stotin
Je še tukaj takih strin!

Jaz pa hočem, da ta basen
Lepo bode vam na hasen:
Da verjeti njemu ni,
Ki je sladkih besedi. Kr.

13.

Ponočno ohlajenje.

Deseti dan je že, kar dežuje; posebno pa danes lije, kakor da bi htel dež prehiteti vse, kar je zamudil med letom. Kaj prijetno je sloneti pri oknu, če ima človek ravno čas, in poslušati šumljanje in veršenje kapljic, ki padajo na streho in na drevje pred hišo in ki v veselih pogovorih skakljajo po strehah, po deblih, po listju in po tleh. Nektere skočijo kar na ravnost na tla in od todi v globoko dolino, nektere se pa obotavljajo več ali manj časa po vejicah in po listju, kakor če bi se htele opočiti od globokega pada in okrepčati se za daljno pot.

Poldne se približuje, dež pojenjuje, in megle, ki so doslej obdajale moje stanovanje, da se ni vidilo nikamur, so se jele vzdigovati. Okrog hriba, ki ga vidim iz okna, se vijejo sivi oblaki, ki jih derví močni jug. Iz potoka v ozki dolini, iz mokrega gozda, iz vsakega studenca se dvigujejo rahle meglice, ki vedno rastejo in se gostijo, kolikor bolj se dvigujejo. Na zadnje se sprijemajo vse z visočejimi okrog verhov plavajočimi oblaki. „Megle gredó iz grape, še bo deževalo!“ terdijo hribovci; in res, kmalo se je spet dež vlil, —

Večer se približje. Kdo bi bil mislil, da bo gorenc tako hitro premagal! Megle, ki jih je doslej jug okrog verhov podil, gredó zdaj ravno nasprotno pot in gorenc jih bolj in bolj terga, da se kmalo kape posameznih verhov ne sprijemajo več. „Zrak se je skorej preveč ohladil; od gorenca se jasni — pa še clo na večer! jutri zjutraj bo pa slana po polji, če ne bo megle ali pa vetra.“ Tako toži kmetovavec.

Drugo jutro je bil zrak tako čist, da nikoli tega. Ni je bilo le meglice ne zagledati. Gorko ravno ni bilo, pa mraz tudi ne tako, da bi djal, voda mora zmerzniti; pa vendar me je ravno na robe prepričal pogled v globoko dolino, po kteri so bili travniki in njive bele, kakor da bi jih bil sneg opadel. — Slana je bila.

Vsak vé, da pade slava, le kedar je jasno, tiho vreme; če je pa nebo oblačno ali če pokriva megla

polje, ali če je vetrovno, je pa ni. Vzrok tega pa in zakaj že rosa zmerzne, ko je gorkota zraka še nekaj stopinj nad zmerzlinom, bi pa znalo marsikteremu priprostemu bravcu neznano biti, zato pa hočem poskusiti, da nočno ohlajenje sploh kolikor toliko razjasnim.

Če se dotikujete reči različne gorkote, oddaja gorkeja vedno merzleji gorkote, ki gre od gorkega dela, ki se dotikuje merzlejega, na tega in ki tako vedno dalje se razširja od dela do dela tako dolgo, da ste nazadnje obe reči enako gorki.

Vsaka stvar pa zgubiva gorkote tudi po žarenju, ker gorkota se razširja od gorkega trupla tudi tako, kakor svitloba, na ravnost na vse strani neizrečeno hitro, in gre skoz zrak, steklo in marsiktero drugo stvar brez overe in ne, da bi jo količkaj ogrela, ravno tako, kakor svitloba gre skoz steklo, in pri tem ne ugasne in tudi stekla svetečega ne stori. — Tako gorkota se imenuje žareča gorkota.

Po voditvi od dela do dela in po žarenju pa tudi vsaka reč gorkote dobiva. Zato bo le takrat vedno ravno zlo veliko gorkote imela, kedar ravno toliko gorkote dobi, kolikor je zgubi; če je pa več dobi, kakor zgubi, bo pa vedno merzleji. — Zdaj mislim, da bomo lahko razumeli, kako se godi ohlajenje reči, ki so po noči pod milim nebom.

Kar je pod milim nebom, se ohladi tako, da oddá po voditvi od dela do dela en del svoje gorkote zračni legi, ki to reč obdaja, drugi del

gorkote pa izžarí na vse kraje proti nebeškemu prostoru. Je po noči zrak popolnoma jasen in miren, gre izžarjena gorkota brez overe skoz zrak in se zgubí v velikem nebeškem prostoru.

Zrak, ki obdaja stvar, ne more povračati zgubljene gorkote, ker ima, kakor vsi gazi, zlo majhino izžarivno moč; po voditvi tudi le malo zamore ogreti, ker le slabo vodi gorkoto. Drugih reči pa ni, da bi gorkote oddajale. Zato mora biti vsaka stvar pod milim nebom po noči vedno merzleja in merzleja, kolikor bolj se bliža jutro, in sicer mora postati merzlejša, kakor jo obdajajoča zračna lega, ki po izžarenju zavolj slabo izžarivne moči manj gorkote zgubí. Temperatura stvari, ki leži pod milim nebom, pade tako za 2, 5, clo 6 stopinj R. niže, kakor je temperatura jo obdajajočega zraka.

Pa ne ohlade se ponoči vse stvarí enako zlo, ampak tiste bolj, ki imajo večo izžarivno moč, kakor volna, pavola, lasje in vse rastlinske reči sploh. Rastline se bolj ohladé, kakor gole tla, ker kolikor veče je poveršje kake rečí, toliko več gorkote se izžari; poveršje vsih rastlinskih peres skup je pa veliko veče, kakor pa poveršje tal, ki jih pokriva rastlina.

Je pa nebo z oblaki pregernjeno ali če megla leži na polji, se pa ta zguba na gorkoti skorej popolnoma poravna, ker oblaki izžarijo sami nekaj gorkoto in tudi to, ki pride od zemlje, spet odbijajo in jo tako delijo stvarém na zemeljskem poveršju.

Tudi veter, ki donaša stvarem vedno novi še ne ohlajeni zrak, zmanjšuje nekako nesledke izžarenja. Stvari, ki so blizo ozidja, dreves ali kakega druzega pokrova, se ne morejo tako hudo ohladiti, ker se jim kolikor toliko povračuje zgubljena gorkota. Če se kaka stvar ohladi, da je merzleja, kakor jo obdajajoči zrak, in sicer če se ohladi do posebne stopnje, se zgosti v zraku plavajoči vodeni sopar in se vsede na tako stvar v podobi kapljic. To je rosa. Če se pa stvar tako hudo ohladi, da zamorejo vodene kapljice zmerzniti, pa pravijo, da pade slana.

Iz tega, kar smo povedali, je lahko previdno, zakaj je zimsko jutro po pretečeni jasni noči veliko merzleje, kakor po oblačni; zakaj je poleti med ozidjem veča vročina, kakor na polji; zakaj se nam zdi, da v ozkih dolinah sonce huje pripeka, kakor drugod, ker tú nam nadleguje sončna in od razbeljenega skalovja in ogretih bregov izžarjena gorkota. Umemo zdaj tudi lahko, zakaj so že tla zmerznjene, ko se še ni stisnilo do zmerzlina živo srebro v gorkomeru, ki visi v zraku. V popolnoma jasnih in tihih pomladanskih in jesenskih nočéh se lahko zgodí, ker o tem času je že sicer gorkota le malo nad zmerzlinom, da se rastline, kakor turšica, ajda, fižol, buče, proso, kumare, dinje tako ohladé, da zmerznejo in poginejo. Kmetovavci in vertnarji so pripisovali to mescu, pa so pozabili bili, da rastline tudi zmerznejo v

hladni jasni noči, če ga tudi ni mesca na nebesu. Zoper to nevarno ponočno ohlajenje varujejo vertnarji nežne rastline s tem, da jih pokrivajo s slamo, s steklenimi ploščami ali s hosto, da devajo lonca na rastline, ki stojé na samem itd. Vsako tako pokrivalo odbija gorkoto, ki jo izžarijo rastline, nazaj proti njim in jim tudi svoje gorkote daje. Tako pokrivanje je pripravno za vertnarja, pa za kmeta ne, ki hoče svoje polje varovati slane.

V naj bolj vročih krajih južne Amerike je dežela Peru, ki leži tako visoko nad morjem, kakor verh Triglava. Ta visoka lega v tako vročih krajih napravlja sicer kaj prijetno vreme, samo noči so merzle, ker nebo ni tu v vročem času skorej nikoli oblačno. Indijani, ki so sadili turšico že davnej poprej, preden so vedili Evropejci za Ameriko, so iznašli kaj dobro pomoč zoper slano, ki jim je pomorila velikokrat turšico zavolj vedno jasnih noči. Skusili so, da je ni škodljive slane pri oblačnem vremenu. Zato so pa v tihih jasnih nočéh nakupičili gnoja in slame sem ter tje okrog in med njivami, in po polnoči, kedar še le ohlajenje postaja nevarno, te kupe zasmodili. Dim se je vlegel v podobi oblakov po tihem zraku nad njive in turšica se ni mogla tako ohladiti, da bi bila zmerznila.

Po naših krajih so tudi že jeli Indijane posnemati. Sožigajo šoto, smrečje ali drugačno hosto, mokro slamo in sploh take reči, ki dajejo veliko dima.

Kupi se napravijo po sto čevljev narazen in se zasmodé od dveh ali treh po polnoči, če se je gorkota znižala do 4. stopnje R. in če je zrak še jasen in brez vetra.

Da drevesa ne zmerznejo, zmanjšujejo nekteri izžarjenja vej s tem, da jih z oljem namažejo, preden se popki začnejo prezati.

Narava sama skerbi tudi, da obvarje rastline pred škodljivim izžarjenjem gorkote, ker pokrila je popke s luskami in s smolnato svitlo stvarjo, ktera ima slabo izžarivno moč. Marsikteri cvet se zapré zvečer, da se ne prehladé preveč njegovi notranji deli, ki so potrebni, da se rodi seme. Listje je na spodnji plati bolj ali manj ostro, volnato ali z lasci pokrito in tako v stanu, serkati veliko gorkotnih žarkov, ki pridejo od ogretih tal.

Zgornja plat pa, ki žarke oddaja proti nebezu in ki jih pri jasnem vremenu ne dobi več nazaj, je gladka, da se sveti. Gladke reči pa izžarijo malo gorkote pa tudi malo posrebajo, ampak njene žarke, ki padejo nanje, lahko odbijajo. Listje se tedaj zavolj tega manj ohladi, pa se tudi na soncu ne bo moglo kmalo tako ogreti, da bi mu bilo v škodo. J. Tušek.

14.

Živalsko življenje na stepi.

II.

Med vsem, kar živi na stepi, se popotniku, posebno spomladi nobena reč bolj očitno ne pokaže, kakor tiči. Še to, kar je tu štirinogatih žival, živí kakor človek po jamah in pride razun nekterih le redkokrat na dan. Insekti so premajhini, da bi jih memohiteči popotnik za posebnost kraja spoznati mogel; v vodi živeče živali pa se skrijejo tako, da jih zamore le domišljija doseči. Tiči so tedaj sami, kterih je veliko viditi in ki so naj bolj živi in imajo pri vsem tem še tako podobo, barvo in velikost, da jih ni lahko prezreti. Tu se igra golob z golobico, tam plava nad travnikom v širokih kolobarjih lepi sokol, bel kot srebro, in bati se je, da je susliku, ki se v travi igrá, smert namenil. Tu so tropi prib, ki se igraje in razgrajaje po zraku podijo; tam žerjavi, ki lepo zversteni potujejo in na daljne kraje opominjajo. Potlej je spet kodi kak orel, ki svojim mladim, za ktere prav po materno skerbí, mladega jarca v krempljih nese in ne pomisli, da spodej na trati mati tudi zastonj za njim plaka. Pred vozom leta vedno mali, belomarógasti „podorožnik“, in za vozom ferfetajo škorci, ki iščejo živeža v konjskem gnoju.

Časih se vidi trop velicih amš, ki se pasejo na polji ali na kakem rušnatem gričku. Štorkljaje plešejo v celih družbah. In nad vsem tem tičjim šumom žvergoleva vedno visoko po zraku plavajoči stepni škerjanec, ki ima vedno veselo pesem pripravljeno. Pa ni treba misliti, da vse tú kopičimo na ozki prostor, kar se godí posamezno na široki stepi. Kratko nikar! vse to se verstí tako od koraka do koraka, kakor smo djali, in vedno se prikazujejo drugači tiči v drugačnih okoljščinah. Posebno jih je pa tam veliko tičev, kjer je kak gozd ali kjer se steguje poleg gole stepe široko bičevje.

Po tacih gozdih ga ni konca ne kraja golobjega petja, skovikanja sov in žvergoljenja vrabcov in druzih tičev, ki tukaj, kjer jih človek nikoli ne moti, gnjezda delajo, ležejo in se množijo, kar jim pripustite njih lastna prijaznost in sovražnost; in po tacem bičevji se zberajo in množijo race, gosi in pelikani, da jih je neverjetno velike trope.

Kakor vstrelí lovec tiča, ki mu ravno naletí, tako hočemo tudi mi popisati tiča, ki nam naj poprej pride na misel.

Med vsemi stepnimi tiči iščejo in lovijo lovci naj bolj amše (droplje). — Amša je pravi stepni tič, ki se ne skriva po bičevji in med ternjem, ampak na visoki, goli stepi živi in vedno le na

naj gladkejih rušnatih gričih gnjezdo dela. Ne tacih jih je pa povsod kaj veliko.

Amša je tù taka, kakor drugod, se tako živi in redi, kakor drugod, samo da mora tu več trave jesti, kakor drugod in res se vidi velikokrat v travi na paši. Je jih pa tukaj veliko več kakor pri nas in ni treba deleč iti, da se jih nekaj vidi. Pa vendar jih je že precej manj. Iz teh deželá gredó po zimi za nekaj časa — od srede novembra do začetka marca — preč, da ostanejo na spodnjem Dnjestru in Dnjepru in okrog Odese tudi po zimi. Navadno jih je v enem tropu po dvanajst do dvajset. Po zimi pa, ko bolj skupej živé, jih je po 80 do 100 skup, skorej gotovo zato, ker se po zimi le sem ter tje zamore živež dobiti. Da bi se zavolj kaj druzega, kakor da skupej živeža iščejo, zberale, ni lahko misliti.

Če se take velike družbe prepodé, se razdelijo koj v tri ali štiri manjše trope; po 20 do 30 jih vkup leti, ko bežijo na vse kraje, in sicer pa kaj raztreseno in le po dve skup.

Če se ti mali tropi, ki obstojé iz 20 do 30 tičev, zalezujejo, se tudi kmali razdelé v posamezne družine. Amše tedaj ne ljubijo tako družbe, pa se tudi ne sovražijo tako, kakor divji petelini, štorklje in drugi tiči. Kakor pri ljudéh mora tudi pri amšah naj bolj on skerbéti za varnost družine. Če se vidi mesca junija in julija,

da se cela družina vkup pase, je lahko zapaziti, da, ko žena in otroci brez skerbi jedó, petelin vedno kviško pogleduje in da pri nevarnosti, ki bi se morda bližala, koj znamnje da, da naj beži in naj se reši, kdor more. Še le avgusta in septembra se razreši vez družinska. Neverjetno je, kako težko jih je zalesti, ker petelin je pazljiv stražnik in dobro vé, kako deleč nese puška, kteri vselej ob pravem času bedreta odnese.

Časih se priplazijo Kosaki, kakor kače, proti njim po veliki travi in jim potresajo zernja, kakoršnega rade poberajo; ali pa oponašajo z neko nalašč iz volovjega hrustanca narejeno pripravo babico in tako spravijo petelina iz uma, ki se mu ponarejeni glasovi spremené kmalo v doneče puškine poke.

Časih se pa bližajo lovci kakor mirni kmetovavci klečé na vozu, ki ga vlečejo voli. Poprej pa ovežejo ves voz, kola in same sebe s slamo in senom, in ti potovajoči seneni kupi se bližajo vedno bolj tiču, ki se nič hudega ne nadja in nad kterim se potem seno strašno razleti, bljuvaje točo in oginj.

Naj bolj znamenito je pa, kako lové po zimi po južnih stepah amše, kterih se ob tem času veliko poskrije pod germovje in pod „burijan“, pod kterim kolikor toliko zavetja najdejo pred mrazom in pred burjo. Tu se jim pa časih čudna nesreča pripeti. Kedar namreč megla siví, se jim

obesi srež tudi po perju tako, da ne morejo leteti. Da bi si srež otresle, morajo izpod germovja na prosto, kjer se otresajo in perje s kljunom gladijo. Če pa megla celi dan ali celo noč siví, se pa tiči upehajo in nadležni led se jim obesi za perutnice in jim perje zalije. V takem stanu jih ujame lahko lesica, volk, človek in vsaka stvar, kteri le njih meso diši. Posebno pa človek pazljivo čaka take nesreče tičev.

Na ostro podkovanih konjih jahajo le z dolgim bičem oboroženi Kosaki po dva ali trije vkup čez sren do germovja. Boječi tiči spoznajo že od daleč svoje sovražnike, in letajo s težkimi, visečimi perutnicami po stepi okrog, upijejo in skušajo zastonj kviško zleteti, ker perutnice so jim službe odpovedale popolnama. Lovci se zadervijo mednje, ubijejo to, ko jo močno z bičem pritisnejo; uni pa se zavije dolgi bič okrog vratu, da se revica zaduši, ko se nesrečni bič zategne, kedar konj dalje odleti.

Če vedó lovci izvoliti prave noči, je lov velikokrat zlo obilen, ker čepijo amše po zimi v velicih tropéh vkup. So ljudje po stepi, ktere sta le kaka dva srečna lova obogatila. Poznam kmeta, ki je enega samega jutra z bičem ubil 150 amš, za ktere je v Odesi potegnil čez 500 rubljev. V Odesi veljá amša po zimi navadno tri rublje, v Ukrajni šest, še celo deset ali petnajst. Tu pa

se jeseni vstreljene dajejo na mraz, da zmerznejo in da se ohranijo za dragino po zimi.

Čudnó je, da nobenemu drugemu tiču na stepi ne zmerznejo perutnice. Morda imajo amše premalo mastno perje. Samo racam se nekaj enacega primeri. Kedar jima namreč zamerznejo vse vode, morajo počeniti na led, po noči pa revice primerznejo z nogami in s perjem k ledu, da jih potem pobijejo ljudje s palicami in biči.

Čudno je, da se tukaj tudi nahaja rušovec (Birkhuhn). Ta tič, ki živi po severnih krajih v brezji, pri nas pa v germovji in ruševji, se nahaja tù na sredi gole stepe, ktere se tudi navadi. Lahko se reče, da kakor se nekteri tiči ogibajo stepe, ker se jim ne prileže ne sama na sebi, ne nje rastlinstvo, in kakor nekterim le stepa dopade: da ravno tako nekteri tiči tudi stepo za dobro spoznajo, kedar boljega ni, in se navadijo, da na nji drugače živé, drugače gnjezda delajo, od druzih reči se redé i. t. d., akoravno jim ni vsa po godu in so bili v njim bolj ugodnih krajih kaj boljega navajeni.

Orlov je gotovo tukaj ravno toliko, če ne več, kakor po planinah. Tudi tukaj si poiščejo orli skalovja, ki ga skorej po vseh dolinah dobijo, ker reke so oddelale in raztergale apneno in granitno podlago. Tu ležejo tudi in od todi gospodarijo stepo, ki jo v toliko vojvodin razdelé, kolikor je gnjezd po dolinah.

Mislim, da ga ni kraja na stepi, ki bi ga ne bili razdelili orli med se, ker vidijo se skorej vedno in povsod letati nad zajce, jarce, amše in še celo nad lesice na lov. Nad lesice se pa upajo le, kedar sta dva vkup. V kraji, kjer se sami gospode spoznajo, ne terpijo nobenega druzega orla blizo, akoravno imajo sokoli, skobci, jastrobi in druge tice roparice tudi svoje deželice, kjer poberajo desetino in druge davke.

Merhovine, se ve da, je povsod obilo po stepi. Po vsih potih in stezah je mertvega dokaj, ki ga puščajo leto in dan todi potovajoče čede. Jastrobi imajo tedaj todi dosti živeža. Posebno po besarabiških stepah jih je velike trope. Tu se koljejo z lesicami, in z na pol divjimi psi zavolj merhovine, ktere dobijo tukaj toliko, kakor nikjer drugod, namreč pri posebnih priložnostih, postavim, kedar viharji sto in sto konj v močirja in reke zapodijo, ali kedar cele čede govedine in drobnice pogine po grapah, od dežnice skopanih.

Velike čede goveje živine ne redé samo po smerti veliko tičev roparjev, ampak že pri življenji dajejo tičem živeža s červi in z bubami zoljev, ki pokrivajo njih kožo. Pomladi nadlegujejo tudi govejo živino mnogoverstni brenceljni, zolji in obadi, ki ji povsod prevertajo kožo in pod njo svojo zalego devajo. Kedar se izleže brenceljnov jajček in izleženi červiček raste, oteče volu koža na sto krajih, dokler je ne prejé červ, ki živi še

nekaj časa v dlaki v podobi bube, iz ktere potem zolj izleti. Koža stepne živine ni tedaj pomladi nič vredna; poleti pa je spet dobra. Celi tropi smerdokaver, kavk in škorcov sledi govejim čedam. Ti tiči letajo vedno okrog živine zavolj teh červov in bul, se vsedajo prežvekovavcom na herbte in kljujejo po njih, kakor dleski po deblih dreves. Konji so pa premalo poterpežljivi, da bi terpeli take dobrote tičev; pa vendar jim sledi tudi nekaj tičev, posebno vlastovke, ki lové mušice in komarje, kterih roji delajo šum okrog živine.

Škorcov je po stepah veliko sort, ki imajo večidel ravno tako lepo perje in lepe imena, kakor nagnjusni živež, kakor: pisani škorec, zlati škorec, režasti škorec, kteri sledi posebno kobilicam, kterih veliko pokonča. Lahko se misli, kako ga prebivavci zato čislajo in kako hrepeneče prosijo Boga, da bi ga jim poslal.

Pa pustimo tem živalim njih gerdi živež, in obernimo so raje k amšam, lepim „devicam iz Numidije“, ki pivkajo le rumeno pšenico in ki so stepni kinč in ponos. Dva šopiča perja za ušesi — taka je njih stara, nespremenljiva šega — v voljni, lepo pisani obleki s tanjkim vratom kakor gosí in noge visoko in pazljivo vzdigovaje se sprehajajo te imenitne gospe po stepi. Ljudje imajo radi tega tiča, ki se tudi lahko privadi ljudi, pri kterih se večkrat v sužnosti najde, kjer vedno med kratko kuretino po dvoriščih korači.

Numidiške device ljubijo tudi ples, kakor ženski spol sploh. Na stepah jih pride, kakor pravijo, veliko skup, posebno kedar mesec sveti, da plešejo skupej. Le škoda, da morajo jako slabo godbo poslušati, če jim namreč nobeno drugo gerlo ne poje, kakor le njih lastno, ker njih glas je v ravno taki primeri k njih podobi, kakor pavov k njegovemu perju.

Pa včasih človek rad odpusti gospodični, da tako gerdo poje, posebno rad, kedar ljubeznjivo kliče svoje sestre, ko jih vidi iz svoje ječe, kako memo potujejo po čistem nebu plavajoče.

Te Numidinje poplesavajo že od nekdaj po stepah, kakor so jastrobi že žerli mertvo živino Hunov, Gotov, Mongolov, Pečenegov in Tatarov. Tudi pribe, sokoli, kavke in drugi tiči so menda po stepah, kterih pred 50 leti ni bilo, in ki so se še le zaredili, ko so jeli ljudje več drevja saditi in bolj polje obdelovati. Dleskov, postavim, ni bilo pred 10 leti okoli Odese. Se ve da so se zlo pomnožili od tistega časa vrabci in drugi tiči, ki živé od zernja; nekaj jih je celo na novo prišlo.

Pri vsem tem je pa vendar še vedno naj več mesojedcov. Posebno je sokolov in kreguljev neizrečeno veliko. Med njimi so nekteri prav lepega perja. Naj lepši je pa višnjevobeli, ki je pravi volk v ovčji obleki, ker obleka njegova je

ravno taka, kakor naj bolj nadolžne in ljubeznjive golobice, kterega duh pa vedno le na moritev in na kri misli; potem krasni „falco rufus“, ki na Rusovskem samo po stepah živi. Njegovo perje kaže vse barve med rujavo, ognjeno rudečo in zlatorumeno, in vesel je, če le more gledavcu svojo krasobo od vseh strani pokazati. Če se človek v travo vleže, naj bolje je, če blizo gnjezda, začne koj po zraku svoje umetnije, da jim ni kmalo para, se zaganja gori in doli, se spušča v lepem krogu na gledavca, se spet premetava in pleše po krogih, se vzdigne potem na ravnost kviško, kakor da bi htel od zemlje bežati, pa pade spet, kakor kamen, s peruti navzdol, kakor da bi se ga strah za mlade bil spet polastil. Povsod na stepah se vidijo kregulji in sokoli. Posebno veliko jih leže v luknjicah stermega primorskega brega in po brežinah grap, od dežnice skopanih.

Tudi sove se pridružijo tem tolovajem. Akoravno je tako svitlo na stepi, se vendar sove niso mogle zderžati, da bi se ne bile pridružile veseli družbi druzih tičev. Pa vendar morajo po noči kaj pridno skerbeti za svoj želodec, ker po dnevi se ne dobi zanje nič; saj je ni pogozdne tmine nikjer; zato morajo pa tudi tukaj več terpeti kakor pri nas. Toliko bolj se pa razveseljujejo po gozdih severnih step, kjer je veliko sov vseh rodov, in od koder tudi po noči hodijo na rop na planjave. Cele družine kričečih sov je po teh gozdih, v

kterih se po noči ne sliši druzega, kakor njih kričanje in žab žalostno ragljanje.

Stepa ima sicer malo prijetnih glasov. Sam pravi pevec, ki se todi nahaja, je škerjanec (alauda calandrea), ki povsod čivka in žvergoleva, in kterega petje se sliši pomladi po celi zeleni stepi notri do Mongolov. Po bičevji poleg Dnjestra pravijo, da tudi slavci prepevajo že od nekdaj: škoda, da jih le volčje ušesa poslušajo. Še le zdaj začenjajo zahajati tudi na verte bližnih naselitev.

Kač je mnogo po stepi. Brez števila jih je, ali bilo jih je saj pred 30 leti. Kar se ljudstvo pomnožuje in stepa bolj obdeluje, jih je vedno manj. Pa ker jih Malorusi navadno ne pobijajo, jih je še sem ter tje toliko, da stanujejo z ljudmi vred po zemljankah. Malorusi se jih močno ogibajo in pravijo: „Pustiš ti kačo pri miru, bo tudi ona tebe pustila. Če jo pa ubiješ, te bodo druge pičile in celò ves njen rod ti ne bo dal miru.“

Naj dalja kača na stepi je „Caluber trabalis“. Ko sem tam bil, so govorili od ene, ki so jo vidili na Dnjestru, da je bila tri sežnje dolga. „Enkrat smo se kopali“, mi je nekdo pripovedoval, „štirje smo bili, vsi mladi fantje. Ko smo se jeli oblačiti, zavpije eden: „Glejte, kaj je pa to med skalovjem?“

Zagledali smo kmalo saj šest vatlov dolgo kačo. Akoravno se nismo bali kač, se vendar

nismo upali, in eden pravi: „Bolje je, da jo pustimo pri miru, je prevelika“. Še bolj kakor kače smo se pa bali sramote, in kmalo smo jo jeli s kamnjem pobijati. Kakor da bi bila svoje moči prepričana, se ni ganila le za las ne, ampak se je vzdignila, kakor imajo vse velike kače navado, sprednji konec poldrugi vatel visoko, vedno sikaje in glasno kakor gos pihaje. Kamni niso prav zadeli ali so pa spodersnili se na spolzem truplu. Nismo se upali, da bi jo bili nažgali s kratkimi palicami, ki smo jih imeli sabo, zato smo šli zdaj eden, zdaj drugi dolzih palic iskat, ko so med tem drugi kači opraviti dajali, in zdaj smo jo bolje poprijeli. Ta jo je tu vdaril, uni tam in če se je spustila za kterim, da je tekel, so bili koj drugi mu na pomoč, ki so jo pritiskali, kjer so le mogli. Gotovo smo jo bili nekterikrat hudo zadeli, ker jela je bežati po bregu. Podili smo jo s kamnjem in debel kamen jo je zadel na glavo tako, da je obležala in se vila po pesku, dokler je nismo pobili popolnoma. Merili smo jo: dolga je bila deset čevljev in debela kakor steklenica za vino.

Močirno bičevje poleg rek je prav kraj za kače. Iz njega se prikažejo časih velike kače, od kterih se res pripovedujejo čudne reči.

Bilo je krog leta 1820 blizo nemških naselitev „Franzensthal“ in „Petersthal“, ko so ljudje večkrat zapazili čudne sledí po njivah. Bilo je,

kakor da bi bil kdo meh vlekel po žitu, stebla h tlam potlačene, kakor da bi bila gaz narejena skoz žito. Take sledí so se od začetka vidile le redkokrat, pozneje pa bolj pogostoma.

Čez nekaj dni so dobili tudi na polju žrebeta, ki je bilo na pol mertvo in ki je imelo nenavadne rane, kterih gotovo ni volk naredil bil. In ljudje so že jeli govoriti: Gotovo se plazi kaka velika kača krog vasí. In to je bilo res. Enega dne je priropotalo v vas pet voz ljudí, ki so bili še bolj oplašeni, kakor njih konji. Bili so čez noč na stepi, kar delavci večkrat storijo, ker jim je predeleč vsaki dan od doma na daljne njive hoditi; zato pa ostanejo celi teden na stepi in pridejo še le v saboto večer domu. Ti ljudje so tako vdelovali, kako strašno velika kača je njih in konje oplašila, da so bili primorani oče župan oklicati: cela srenja mora iti kačo lovit in še bližnji nemški naselitvi se morate za pomoč prositi. Več kot sto možakov je šlo potem na polje; pa celi božji dan so zastonj iskal. Šli so domú, sosedje so se jim pa smejali in zabavljali zavolj strahu pred kačo. Vendar so župan vse imeli pripravljeno, puše in prah in svinec, da bi bili v stanu svojo dolžnost storiti, če bi bilo treba.

Ko so potem spet pripovedovali pastirji od velike kače, ki jim je govedino in konje oplašila in celo enega konja končala, so spet jeli jo zasledovati in jo res tudi našli. Od začetka se je

postavila, kakor da bi se htela braniti, pa dobila je kmalo v truplo. Pa vendar ni bila koj mertva, ampak spustila se je v beg. Podili so jo in še večkrat za njo strelili, pa bežala je tako hitro proti stermemu bregu Dnjestra, da je niso mogli zateči. Tu so jo vidili vsi, kako se je po bregu spustila in se skrila v bicevje pri reki, kjer je poginila. Po kervavem sledu so šli dolgo za njo, pa je vendar niso več vidili. — Nekteri so djali, da je bila dolga kot naj dalja žerv. Župan pa, ki mi je to pravil, je djal, da je bila naj manj tri sežnje in pol dolga.

Sem ter tje je še zdaj toliko kač, da se pastirji radi ogibajo teh krajev. Navadna jed večih stepnih kač so mali susliki, ktere mori vse, kar jé mesó, kakor smo že povedali. Tako je živalsko življenje po stepah.

15.

Kar bodi za domače potrebe.

Domače zdravila.

(Kedar kri iz nosa teče.) Večkrat se prigodí, da ti kri iz nosa priteče. Dostikrat je to znamnje, da ti zalega kri v persi in glavo; včasi naznanuje mertud (božji žlak), ki te žuga pokopati, ali kako drugo nevarnost. Zato se nikar ne straši in tudi ne ustavljaj berž kervi, ki ti

teče iz nosa, da si kake druge nevarne bolezni ne nakoplješ. Če pa vendar že predolgo kervaviš, da ti morebiti že slabo prihaja, tedaj pa le skerbi, da kri ustaviš.

Najboljše zdravilo v kervavenju je merzla voda. Merzla voda se jemlje v usta, merzli okladki se pokladajo na glavo, med pleče, na persi i. t. d. Včasi se merzla voda v nos brizglja. V močnem kervavenju svetujejo zdravniki okladke s snegom ali z ledom na vso glavo; tudi potapljanje cele glave v škaf merzle vode je zlo koristno. Včasi boš kri naglo ustavil, če desno ali levo roko ali pa obé, kakor ti namreč kri le iz desne ali leve nosnice ali pa iz obeh nosnic teče, naravnost kviško (na viš) deržiš. Že večkrat je bilo po tem pomočku kervavenje ustavljeno, kakor nam kaže sledeča dogodba: Ko je leta 1855 belgiška vojska maršírala, je vojaški zdravnik Journez osem in dvajset vojšakov dobil v ozdravljanje, kterim je kri curkoma tekla iz nosa. Merzle vode ni bilo pri rokah, tudi je bila nevarnost že velika, kaj je bilo tedaj začeti? Ukazal je, naj se vsakemu puška vzame, komur je kri tekla; on naj pa z glavo po koncu in z *vzdignjenima rokama naprej maršira*, *dihal je* vsak skoz odperte usta. Večidel je že v dveh minutah nehala kri teči.

(Salo dobro zdravilo.) Salo ali špeh je prav dobro zdravilo v vročinskih boleznih. No-

vice pravijo o njem: Skušnje mnogih zdravnikov so poterdile v novejših časih veliko zdravilno moč sala ali špeha. Porok tega nam je slavni dunajski zdravnik dr. profesor Hauška, kteri salo priporoča zlasti pri nekterih boleznih na koži, kakor so ošpice (Masern), škerlatnica (Scharlach) in druge take bolezni. Če se pa v taki vročini celi život otroka ali pa tudi odraščenega človeka s salom namaže (vriba), bo huda vročina nehala in bolniku bo zlo odleglo. Pomaga sicer v takih vročinah tudi umivanje z merzlo vodo in zavijanje bolnika v rjuhe, ki so bile v merzlo vodo pomočene, ali kaj takega se more brez nevarnosti le pred očmi skušenega zdravnika zgoditi — mazila s salom pa so brez vse nevarnosti in vsaka mati more namazati svojega otroka, kterega huda vročina kuha, preden se ošpice, škerlatnica itd. po križu spustijo ali če so se že tudi spustile. Salo se vriba dvakrat, pa tudi trikrat na dan po celem životu, ali pa le po vratu in persih. — Naj si tedaj to mazilo dobro zapomnijo zlasti matere za svoje otročiče, ktere včasih taka vročina kuha, da so res usmiljenja vredni. Salo tolaži vročino in prežene vse njene nasledke ali jih saj veliko zmanjša.

(Zdravilo zoper vnetje v gerlu.) Ni je za otroka nevarniše bolezni, kakor je vnetje v gerlu, ki ga zdravniki sploh „angina, häutige Bräune“ imenujejo. Marsiktera mati, zlasti na deželi, kjer ni berž zdravnikov dobiti, je mogla milo gledati,

kakó jej je nagla bolezen ljubega otročiča zadavila, ker ni vedila prave pomoči. Berž ko mati zapazi, da otroku od znotraj vrat zateka in se sliši tisti hripav glas, ki je lasten tej bolezni, naj vzame glažek vode in naj pomeša v to vodo beljak enega jajca; te beljakove vode naj se otroku noč in dan vsako uro daje polna žlica piti. Zraven tega zdravila naj se otroku za navadno pijačo daje mlačne cukerne vode, ki se napravi, če raztopiš v poliču mlačne vode nekoliko cukra in ubiješ vanj celo jajce z rumenjakom in beljakom vred. Tako zagotovlja dohtar Billard na Francoskem. — Zlo hvali se tudi sledeča zmes: vzemi beljak enega jajca, prilij dobro žlico laškega olja in prideni nekaj stolčenega cukra; vse to se dobro zmeša, da postane pravi mizelj. To zmes dajaj otroku in ozdravil ga boš skorej gotovo. Ta zmes se pa tudi močno priporoča v vseh persnih in pljučnih boleznih.

Gospodarske drobtine.

(Živino kopati.) Vsakemu kmetu je dobro znano, kako potrebna je po letu kopel za živino, posebno za konje, ker odverne marsiktero hudo bolezen, zoper ktero ni lahko pomoči. Če se pa živina koplje, pravijo „Novice“ se mora to pametno goditi, zakaj živinski život je kakor človeški život, kteremu, če je prevroč in poten, kopanje ne tekne, marveč mu škoduje. Skušnje

učé, da marsikter konj je pljučno bolezen že dobil v vodi, če so ga prevročega kopat gnali, marsikter je že za mertudom (božjim žlakom) umerl.

Velika vročina slabí živino kakor človeka; merzla voda ga pa hladí in ga močnega storí, ako se pametno koplje v nji.

1. Živina se ne sme nikoli v vodo gnati, kedar je ravno izprežena bila in je težko vozila ali hitro letala in je po delu zlo vroča in spotena.

2. Najpametnejše je živino zjutraj kopati; zvečer je vsaka delavna živina bolj vroča po gorkoti svojega lastnega trupla, pa tudi po unanji vročini.

3. Nikoli se ne sme živina predolgo kopati, ker predolgo kopanje v merzli vodi ji več moči vzame kakor ji je dá. Deset do petnajst minut je dosti.

4. Tudi berž potem, ko se je živina najedla, se ne sme v vodo gnati. S polnim vampom ne tekne kopanje za to ne, ker želodec neha v vodi prekuhovati ali prebavljati povžito jéd, in se za tega voljo lahko kakšna bolezen začne.

(*Kako si zamore vsaka gospodinja lahko sama jesih napravljati.*) Ker se dan današnji in po pravici zlo toži, da ni lahko zdravega jesiha

dobiti, povémo našim gospodinjam, kako si lahko same napravljajo prav dober kup jesiha, in sicer tako-le: Vzamejo naj 2 funta sterdí ali medú, ¾ funta ali 3 unče v prah zmletega vinskega kamna (Weinstein) in pa 2 bokala dobrega žitnega žganja; vše to naj se dene v sodček, ki derží četert vedra, ki se potem z mlačno deževnico ali pa z zavreto studenčnico zalije in skozi 3 mesce na gorkem mirno stati pustí. Po preteklih 3 mescih se lahko vsaki mesec 7 bokalov najboljega jesiha iz sodca odtoči, potem pa spet z 1 bokalom žganja iz žita napravljenega in pa s potrebno mero mlačne deževnice zalije.

(*Kdaj presajati drevesa?*) O tem je sto misel. Eni terdijo, da v jeseni, drugi da spomladi. To pa so prazne besede. Kakor so okoljšine in zlasti kakoršna je zemlja, tako naj se presajajo drevesa tù v jeseni, tam spomladi. — Kjer je zemlja lahka, pešena, bolj suha kakor mokra, je bolje drevesa saditi v jeseni. Zakaj? — zató ker se korenine potem lože od veče jesenske vlage (mokrote) napijó, zemlja se po zimi bolj vsede in se zimska vlaga večkratni pomladanski suši in tadajnim sušivnim vetrovom zoperstavlja. V taki zemlji v jeseni sajene drevesa začnejo spomladi koj rasti, namesto da še le spomladi presajene revno hirajo, dokler da k moči pridejo. Ker pa srež zemljo včasih zlo nategne in bi potem tudi korenine vsajenih dreves škodo

terpele, je treba, da še jame, v ktere imajo drevesa v jeseni vsajene biti, že zgodaj skopljejo, da se more zemlja že pred mrazom dobro vsesti, da je srež potem ne vzdigne tako lahko. — Kjer pa je zemlja težka, debela in mokra, naj se presajajo drevesa vselej spomladi. Debela zemlja, če se je drevje presadilo v jeseni, se ne vleže tako hitro po koreninah: zato ostanejo tù in tam votline okoli korenin, kjer se moča nabira in čez zimo koreninice plesniti in gnjiti začnó. Spomladi se ni tega bati. Pa to je spomladi zoperno, da suša včasih rast zatiruje. — Kjer pa je veliko drevja na novo zasaditi ali presaditi, tam ni mogoče si vselej časa zberati; naj je jesen ali spomlad, saditi se mora; v takih okoljšinah je treba vertnarjem pazljivim biti, da odvernejo vse, kar bi novim zasajencom škodovati utegnilo.

(Drevje saditi v slabo pešeno zemljo). Kdor hoče drevesa v slabo zemljo saditi, v tako namreč, kjer vé, da se mu ne bodo po volji ponašale, naj napravi 15 pavcov globoko jamo in naj ji naredi iz cegla ali drugih škerli 3 čevlje široke tla, da se ne bodo mogle korenike v globočino spuščati, ampak da se bodo le v gornji boljši zemlji razprostirale. Ravno to se dá tudi napraviti, če je gornja zemlja slaba; to se pa napravi, če se poveršna zemlja od drevesa proč vzame in z rodovitno nadomesti. Akoravno to opravilo ni novo, vendar menda ni še veliko

sadjorejcom znano; ako se ga bodo pogostoma poprijeli, se bodo kmali prepričali, da jim bo sadje od leta do leta njih trud z bogatim sadjem plačevalo.

(Kako Holandčani sadne drevesa gnojijo.) Holandčanje sadne drevesa tako-le gnojijo: Napravijo namreč okoli drevés z nekim nalaš zato pripravljenim svedrom po čevlji narazen po 3 pavce široke in po 18 pavcov globoko luknje, ter jih z gnojnico zalijejo. Po Lindley-evih skušnjah je zato opravilo najpripravniši čas sadne drevesa z gnojnico zalivati, kedar sadje svojo zeleno barvo premenjuje, to je, kedar začne se debeliti. Kedar se pa vidi, da začne zoreti, se ne smejo nič več zalivati, ker še sama voda, čeravno prihaja sad po nji debelejši, sadju prijetni okus jemlje. (Nov.)

Družbin oglasnik.

1. Imenik dosmertnih družnikov.

Do 1. junija so stopili v družbo sv. Mohora kot dosmertni udje sledeči častiti gospodje:

24.	Šparl Jožef, kaplan v Poljani na Štajarskem in je plačal v matico . .	15 gld.	— kr.
25.	Brence Jernej, kurat v Dutovljah in je plačal v matico	15 „	— „
26.	Volčič Jakob, kaplan v Zaverču in je plačal v matico	15 „	— „
17.	Hobel Anton, kaplan v Žabnicah in je plačal v matico	15 „	— „
	Vsega vkup .	60 gld.	— kr.

Popolni imenik vseh družnikov v abecednem redu prinese „koledarček družbe sv. Mohora".

2. Družbini podporniki.

V matico se je odštelo 8 gld. 50 kr. a. velj., ki so jih za svoje v 1. zv. „Večernic" natisnjene spise nekteri gg. pisavci matici prepustili.

Družbina matica se je torej, kakor je viditi iz pričujočih razkazov, zopet za 68 gld. 50 kr. a. velj. pomnožila.

K temu znesku v gotovih dnarjih gre prišteti 19 gld. iz razkaza v 1. zv. „Večernic".

Za 80 gld. se je nakupila ena deržavna obligacija po 100 goldinarjev s 5 odstotki, 7 gld. 50 krajc. se pa še hrani za dalje nakupovanje.

*

3. Naznanilo in povabilo.

Mesca novembra t. l. se bo razposlal družnikom sv. Mohora „Koledarček družbe sv. Mohora“ in pa Kr. Šmida „Zgodbe sv. pisma“, — stari zakon — poslovenjene poleg 16. izdave, ki jo je za otroško mladost napravil F. Farbman v Gradcu. Za zgodbami sv. pisma še le pride na versto „življenje svetnikov in svetnic božjih“, ker pervi natis še ni popolnoma razprodan (blizo 100 iztisov se ga še dobí na prodaj). — Častite gg. slovenske pisatelje prosimo, da nam za koledarček vsaj da konca septembra pošljejo obilo kratkejših nravnopodučnih sostavkov za slovensko ljudstvo.

V družbo sv. Mohora se more za tekoče leto še vedno stopiti. Kdor hoče pozamezne iztise „slov. Večernic“ pod križnim zavitkom naravnost po pošti prejemati, naj priloži za vsak zvezek svojemu plačilu še 6—7 krajcarjev nov. dnarja.

KAZALO.

		Stran
1.	Cerkvica na griču	1
2.	Smert Ludovika XVI., kralja francoskega	10
3.	Prisega Gorotanskega vojvoda	17
4.	Strašna kazen zavoljo nepokorščine	20
5.	Paganski in kerščanski modrijan	23
6.	Blagočutje oroslanovo	25
7.	Poslednja volitev	27
8.	O potresu zemlje	29
9.	Pesem od novih zvonov	42
10.	Zvonovi	33
11.	Velbljud	36
12.	Pes in petelin	44
13.	Ponočno ohlajenje	47
14.	Živalsko življenje na stepi	54
15.	Kar bodi za domače potrebe	67

BIBLIOTECA NACIONAL
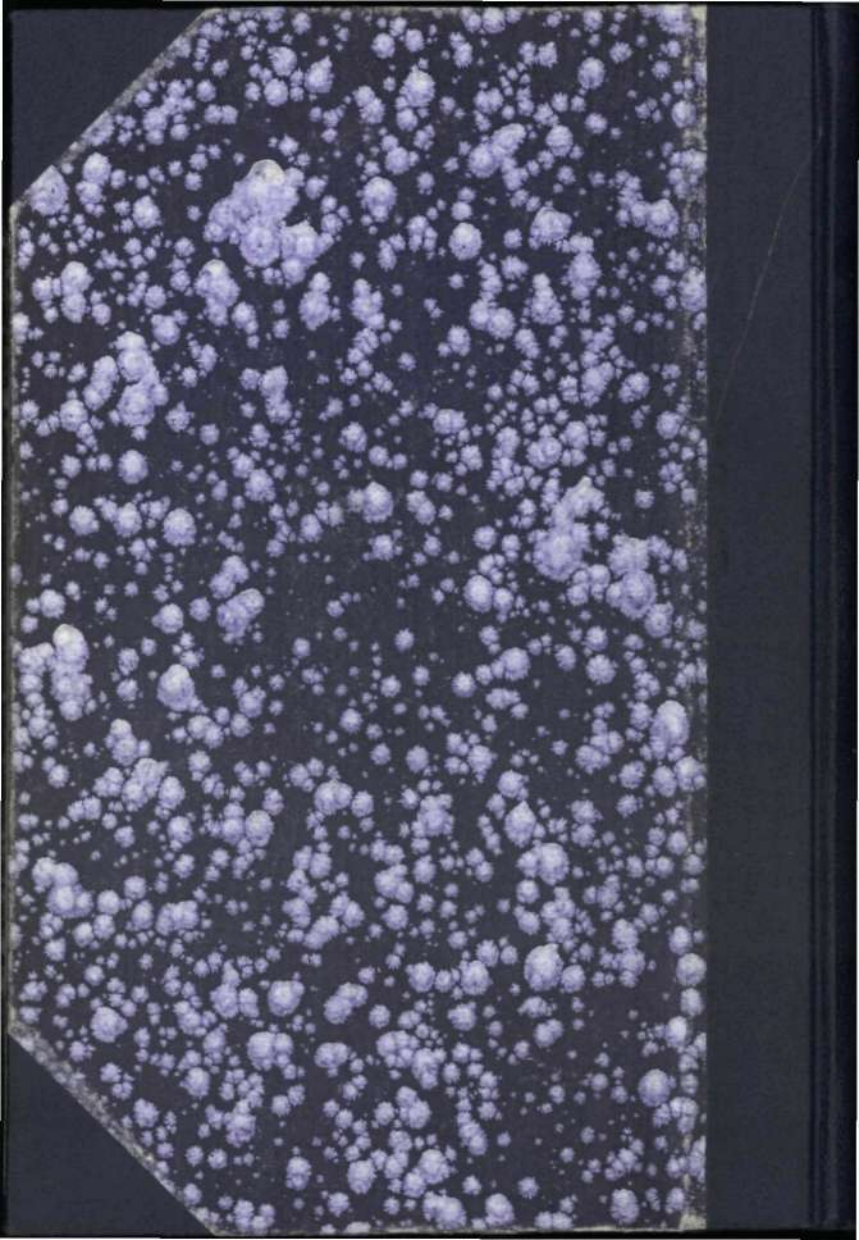
NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA
00000421884